

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра педагогіки та методики навчання іноземних мов

Кваліфікаційна робота магістра з педагогіки на тему:
«Шляхи підвищення ефективності виховного процесу у сучасній
вищій школі України»

Допущено до захисту

«___» _____ року

Завідувач кафедри:

_____ Черниш В.В.

студентки групи **МСОкт 04-22**

філологічного факультету

освітніх технологій

спеціальності 014 Середня освіта

освітньо-професійної програми

Викладання європейських мов

на основі комбінованих технологій

(англійська мова та друга

західноєвропейська мова)

Мацієвської Юлії Ярославівни

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук,

доцент **Кудіна В. В.**

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИХОВНОЇ	
РОБОТИ У ЗВО.....	6
1.1 Вікові особливості студентів закладів вищої освіти.....	6
1.2 Мета, функції та завдання виховної роботи у вищій школі.....	16
1.3 Новітні підходи до організації виховної роботи зі студентами...	21
1.4 Форми, форми організації та методи виховної роботи у ЗВО.....	31
Висновки до розділу 1.....	41
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ВИХОВНОЇ РОБОТИ В СУЧАСНОМУ ЗВО.....	
2.1 Особливості організації виховної роботи студентів з досвіду Київського національного лінгвістичного університету.....	43
2.2 Вплив студентського самоврядування на виховання та самовиховання студентів	50
2.3 Рекомендації щодо вдосконалення системи виховної роботи в ЗВО.....	55
Висновки до розділу 2.....	66
ВИСНОВКИ.....	68
РЕЗЮМЕ.....	69
SUMMARY.....	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	71

ВСТУП

Актуальність роботи полягає в тому, що після приєднання України до Болонського процесу вища школа переживає період демократизації. Ми простежуємо розвиток і зміни у відносинах студентів із викладачами, індивідуалізацію освіти та важливість гармонійного розвитку особистості, активну підтримку студентського самоврядування, а також стрімку модернізацію освітнього (навчального та виховного) процесів. Сучасне суспільство потребує соціальних та ініціативних особистостей, професіоналів і лідерів нової формації, які здатні ефективно функціонувати, адаптуватися до нових умов, постійно розвиватися та працювати на користь своєї держави. У зв'язку з цим вища школа має створювати максимально сприятливі умови та впроваджувати нові підходи до навчання та виховання майбутніх фахівців.

Однак багато закладів вищої освіти не приділяють належної уваги організації виховної роботи, обмежуючись проведенням масових заходів і виховних годин, які мають лише формальний вплив та не враховують потреби, інтереси та індивідуальні особливості студентів. При цьому, виховна робота часто виступає окремим елементом педагогічного впливу, натомість вона має бути органічно інтегрованою в освітній процес. Саме тому питання організації виховного процесу в закладах вищої освіти України знаходяться в центрі уваги держави і суспільства.

Потреба у підвищенні ефективності організації виховної роботи у закладах вищої освіти України визначена у нормативних документах: Законах України “Про освіту”, “Про вищу освіту”, Національній стратегії розвитку освіти України на період 2022–2032 роки, Положенні про студентське самоврядування та Концепції національно-патріотичного виховання молоді.

Сутність процесу виховання та організацію виховного процесу у вищій школі України досліджували багато вітчизняних і зарубіжних педагогів і науковців, серед яких: А. С. Макаренко, К. Д. Ушинський, В. П. Андрущенко, І. Д. Бех, М.М. Фіцула, В.В. Кошельник, Г.Г. Ващенко, М.І.Соловей, І.М. Мельникова, С.О. Нікітчина, Л.А. Руденко та ін.

Об'єкт дослідження – виховний процес у вищій школі України.

В якості **предмета** дослідження виступають шляхи, які сприяють підвищенню ефективності виховного процесу в ЗВО.

Метою кваліфікаційної роботи є теоретичне дослідження сутності виховного процесу у закладах вищої освіти України та пошук шляхів підвищення його ефективності.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що уточнено новітні підходи до організації виховного процесу у закладах вищої освіти України, а також вдосконалено методіку проведення виховної роботи.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що на основі проведеного аналізу теоретичного матеріалу, проведених досліджень та виробничої практики запропоновано рекомендації для підвищення ефективності виховного процесу та його впливу на особистість студента, а також сценарії виховних заходів на основі складених рекомендацій.

Апробація результатів дослідження була здійснена на Міжнародній науково-практичній відеоконференція «AD ORBEM PER LINGUAS», що відбулася у Київському національному лінгвістичному університеті 25 травня 2022 року. За результатами виступу опубліковано тези на тему «Новітні підходи до організації виховної роботи зі студентами».

Відповідно до предмета та мети дослідження поставлено такі **завдання** кваліфікаційної роботи:

- 1) Розглянути психологічні вікові особливості студентів закладів вищої освіти;
- 2) Визначити та описати мету, функції та завдання виховної роботи у вищій школі;
- 3) Дослідити новітні підходи до організації виховної роботи зі студентами;
- 4) Охарактеризувати форми, методи та форми організації позааудиторної роботи у ЗВО;
- 5) Дослідити особливості організації виховної роботи студентів з досвіду Київського національного лінгвістичного університету ;

- 6) Описати вплив студентського самоврядування на виховання та самовиховання;
- 7) Дослідити та описати педагогічний досвід організації виховної роботи у КНЛУ;
- 8) Сформулювати рекомендації для покращення організації виховної роботи у вищій школі;
- 9) Укласти сценарії та провести виховні заходи у Київському національному лінгвістичному університеті на основі запропонованих рекомендацій для покращення ефективності виховного процесу.

Задля досягнення поставлених завдань використано такі **методи дослідження**:

1. Опрацювання наукових і навчальних джерел з педагогіки та суміжних з нею наук.
2. Вивчення досвіду науково-педагогічних працівників КНЛУ щодо організації виховного процесу та аналіз виховних заходів для студентів 2 та 3 курсів.
3. Анонімне анкетування студентів задля подальшого визначення шляхів оптимізації та покращення виховного процесу у ЗВО.
4. Складання рекомендацій для підвищення ефективності виховного процесу у вищій школі.
5. Розробка сценаріїв виховних заходів із врахуванням запропонованих методів та шляхів підвищення їх ефективності.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів (семи підрозділів), висновків, списку використаної літератури (68 джерел, 11 з них – іноземні). Загальний обсяг кваліфікаційної роботи 76 сторінок. Робота містить 20 рисунків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИХОВНОЇ РОБОТИ У ЗВО

1.1 Вікові особливості студентів закладів вищої освіти

Під час планування виховної роботи у закладах вищої освіти необхідно враховувати сфери зацікавленості студентів, їхній темперамент, індивідуальні та психологічні вікові особливості. Зокрема слід приділити особливу увагу вивченню змін психічних процесів і станів, інтелектуальному розвитку, самовизначенню та формуванню особистості загалом. Ці знання дають можливість правильно підібрати форми організації виховної роботи у закладах вищої освіти, визначити актуальні студентські потреби, обрати форми залучення студентів до організації їхньої життєдіяльності та правильно розставити акценти.

Час студентства припадає здебільшого на період юності. У цей період відбувається значна перебудова особистості через зміни соціальної ситуації розвитку, зокрема: становлення особистості як повноправного громадянина держави, який повною мірою несе відповідальність за свої вчинки, може вступати в шлюб, отримує водійські посвідчення, здобуває професійну освіту, має можливість впливати на події в державі, голосуючи на виборах, а з 21 року й безпосередньо балотуватись до парламенту. В цей період частина студентів також починає свою першу трудову діяльність. Таким чином, юність постає підсумковим етапом психосоціального самовизначення особистості та її фізичного дозрівання, проте ні в якому разі не психічного. В цей період молоді люди потребують всебічної підтримки у розв'язанні критичних питань, що постають під час процесу соціального самовизначення (Бондаренко, 2009).

Костянтин Дмитрович Ушинський вважав, що цей вік є критичним у житті та розвитку особистості, оскільки саме в цей період в індивіда завершується формування уявлень, напряму думок і позицій, зокрема й характеру (Ушинський, 1954). Окрім того, особистість людини формується під час її діяльності. У період студентства основною діяльністю виступає саме навчально-пізнавальна. Студенти не лише навчаються та отримують нові знання, але й професійну

спрямованість, яка має неабиякий вплив на майбутню професію та самовизначення студентів.

Саме у цей період перед студентами постають чимало важливих виборів, а разом із тим сумнівів і переживань. Часто неготовність до самостійності та невпевненість щодо вибору спеціальності чи закладу вищої освіти мотивують студентів взяти паузу й не вступати до університету одразу після закінчення школи. Їм потрібно більше часу задля самопізнання, пошуку себе та розуміння своїх бажань, визначення пріоритетів і глобальних цілей. Також для деяких студентів важливо здобути досвід роботи, пройти додаткове навчання чи попрацювати над власним саморозвитком перед вибором майбутньої професії.

Задля підтримки молоді кілька років тому був створений проєкт Українська Академія Лідерства, що набув дуже широкого розголосу та залучив чималу кількість випускників шкіл, а також студентів закладів вищої освіти. Цей проєкт надає юнацтву нові можливості для саморозвитку, оскільки пропонує 10-місячну навчальну програму для розвитку у молоді лідерських навичок; участь у волонтерських суспільно-корисних ініціативах; спільноту учасників, яких об'єднують внутрішнім комплексом патріотичних цінностей; можливості для формування комунікативних навичок; роботу із психотерапевтом; відвідування тренінгів та спілкування з професіоналами у галузях політики, науки, економіки та бізнесу; подорожі за кордон.

Така програма є хорошою основою для подальшого навчання, оскільки розвиває лідерські якості, впевненість і самостійність юнацтва, а також допомагає із розумінням себе та визначенням майбутньої кар'єри.

Зі вступом до закладу вищої освіти в юнацькому віці відбувається адаптація студента-першокурсника до нового університету та умов навчання. У зв'язку з цим, перед студентом постає потреба у самоорганізації, перебудові уявлень про навчання та поведінку здобувачів освіти. Американський учений Джеральд Грінберг (2002) наголошував на важливості викликів, що постають перед студентами-першокурсниками: самостійність і відокремлення від сім'ї, почуття відповідальності та нові обов'язки, бажання успіху та здобутків, вибір професії

та життєвої цілі, адаптація до нової системи навчання, а також побудова нових міжособистісних стосунків і перехід до активного соціального життя.

Пристосування до нових умов для різних студентів дається по-різному. Це залежить від психологічних особливостей особистості та раніше здобутого життєвого досвіду. Різницю у пристосуванні студентів можна пояснити також стосунками у сім'ї та зв'язками із батьками. Окрім того, багато американських учених наголошують на важливості раніше здобутого досвіду та самостійності: участі в учнівському самоврядуванні, членство у різних організаціях і секціях у підлітковому періоді. Для частини студентів явище незалежності є звичайним і зрозумілим, а для когось – це зовсім новий досвід (Beyers, W., & Goossens, L., 2003).

Процес здобуття освіти у закладах вищої освіти кардинально відрізняється від попереднього досвіду навчання у школі, тому часто адаптаційний період є досить складним, і студенти потребують допомоги викладачів та кураторів. Це також доводять різні дослідники, вказуючи, що процеси розвитку та навчання не накладаються, а радше слідують одне за одним.

Саме через це на кожному етапі розвитку є лише певна сфера завдань, які, навіть навчаючись у закладі вищої освіти, студент може виконати лише під керівництвом і наставництвом викладача. Проте пізніше, із розвитком пізнавальних здібностей, студент зможе виконувати все більше роботи самостійно та впевнено.

Адаптація першокурсників до умов навчання у закладі вищої освіти є одним з найважливіших виховних процесів, оскільки від результату залежатиме подальший комфорт, успіх та якість соціального життя студентів в університеті. Різні освітні установи забезпечують цей складник по-різному: проводять низку соціальних заходів та активностей для студентів, залучають старшокурсників і студентське самоврядування, організовують системи менторства та розвивають університетські клуби та секції.

Окрім того, не слід забувати, що окрім українських студентів, в наших закладах вищої освіти навчаються також й іноземні. Для них адаптація, не лише

до закладу вищої освіти, а й загалом життя в новій країні, постає суцільним викликом. Насамперед це через незнання культури, мови та традицій, системи освіти, політичний і соціальний складник тощо. Через інформаційну завантаженість у перший період навчання, нове соціокультурне та навчальне середовище такі студенти отримують додатковий стрес та емоційне навантаження (Вечерок, Скальська, & Трусова, 2020).

У багатьох закладах вищої освіти із потребою підтримати першокурсників працюють також психологи, що аналізують і досліджують стан студентів групи, їхню соціально-педагогічну адаптацію, взаємодію та клімат у групі, а також міжособистісні взаємини. Саме на основі цих даних складається загальна характеристика студентів, з якою працює куратор. Адже саме він допомагає студентам легко пройти період адаптації, налагодити взаємовідносини та позитивну атмосферу в групі. Окрім того, аналізуючи дані, психолог допомагає куратору визначити найактуальніші та найпотрібніші теми та форми для виховної роботи: круглі столи, мандрівки, рольові ігри, індивідуальні бесіди тощо (Красуля, 2015).

Важливість куратора у виховній роботі в закладі вищої освіти є дуже часто недооцінена, оскільки студенти зазвичай пам'ятають свого куратора лише із першого року навчання, а дехто – й не знає взагалі. Визначення поняття «куратор» у психолого-педагогічному словнику наголошує, що це «викладач, який реалізує виховні функції; управлінська ланка, яка взаємодіє з іншими у системі позааудиторної виховної роботи і забезпечує її організацію на рівні студентської академічної групи» (Шапран та ін., 2016). Крім того, при ефективній організації роботи куратора у навчальному закладі він має виконувати чимало функцій, основними з яких є: аналітична, організаторська та соціально-виховна (Авдєєва & Мельникова, 2007). Попри те, що кожна група обирає собі старосту, яка частково перебирає організаторські обов'язки, підтримка та супровід куратора є необхідною протягом усього навчання, а особливо – під час адаптаційного періоду.

Ми згодні з твердженням, що сприятлива атмосфера у академічній групі має неабиякий вплив на результат навчання та комфорт студентів. Хоча студенти зазвичай відвідують лекції усім потоком, проте більшість практичних занять відбуваються все ж в окремому колективі академічної групи. На комфорт навчання студентів у групі впливають здебільшого міжособистісні відносини: почуття спільноти, взаємодія зі старостою групи, взаємовідносини студентів між собою, командна робота та комунікація поза межами навчального процесу.

На різних етапах становлення та розвитку дослідники виділяють різні варіанти структури студентської групи (Подоляк & Юрченко, 2010) :

1. Відсутність структури. Така форма характерна для початкового етапу навчання. Студенти не знайомі між собою, мало комунікують, не відкриті до побудови міжособистісних відносин, перебувають здебільшого наодинці або в парах.

2. Структура у процесі формування. Така форма характерна для першого року навчання в закладі вищої освіти. Студенти формують певні мікрогрупи, знайомляться та починають побудову відносин у структурі. Деякі ж студенти на цьому етапі перебувають поза межами групи, або залишаються у парах.

3. Конкуруюча структура. Вже повністю сформована група, але поділена на кілька мікрогруп, які конкурують між собою. Студенти, які перебувають поза групою, є прибічниками однієї зі «сторін».

4. Взаємодіюча структура. Така академічна група складається із декількох мікрогруп, які активно взаємодіють між собою задля досягнення спільної мети – успіху у навчальній діяльності.

За період навчання академічна група має можливість перерости від формально створеного угруповання у дружний колектив. Існує всього чотири стадії, які проходить академічна група при формуванні: номінальна група, асоціація, кооперація та колектив. Попри те, ближче до завершення навчання навіть найбільш взаємодіючі групи часто повертаються до структури конкуруючих. Соціальне життя є дуже важливим в період студентства, а

конфлікти й непорозуміння в академічній групі можуть відобразитися у мотивації, успіхах у навчанні та ментальному здоров'ї.

Окрім розвитку та взаємодії студентів всередині академічної групи, виховна робота у закладах вищої освіти має слугувати підтримкою також під час участі студентів в суспільному житті поза університетом, у волонтерських ініціативах, у всебічному розвитку та пошуку нових видів діяльності.

Одним з найактуальніших викликів у період юності постає бажання незалежності та самостійності. Для цього студентам потрібно вміти ефективно організувати свою діяльність, приймати важливі рішення та втілювати їх у життя. Усе це передбачає планування, прогнозування, усвідомлення та орієнтацію на майбутнє. Важливий вплив на ці рішення має також Я-концепція та усвідомлення життєвої мети.

Розвиток психічних процесів і станів у цей період є особливо важливим та охоплює як кількісні, так і якісні зміни. До якісних змін відносимо структурні зміни психічних процесів, станів і властивостей. До кількісних – ступінь розвитку потенціалу психічних процесів: мислення, волі, пам'яті, уваги та ін.

Найбільші зміни спостерігаються у процесі мислення – воно стає самостійним і критичним. Студенти починають нестандартно мислити та шукати різні підходи до розв'язання життєвих завдань. Також з'являється розуміння, що на одне й те саме запитання може існувати багато правильних відповідей. Окрім того, цей період характеризується стійкістю уваги та розвитком уяви. Також формується власна манера висловлювання та покращується словесна пам'ять, що є важливим під час міжособистісної комунікації.

Характерним для цього вікового періоду є також становлення та розвиток самосвідомості. Наслідком того є нові погляди на себе та розуміння себе частиною суспільства. Самооцінка особистості нормалізується та стабілізується незалежно від зовнішнього впливу. Попри те, потреба подолання внутрішніх конфліктів і заспокоєння переживань стимулюють молодь до рефлексії (Савчин, 2005). Також у цьому періоді студенти ще знаходять в пошуку себе та мають труднощі з визначенням самоідентичності. Вони активно досліджують свої

бажання, навички та схильності. Це рішення є для студентів неймовірно важливим, оскільки навіть обравши певну спеціальність, вони можуть почуватися невпевненими.

Період юності також відзначається особливою емоційністю. Це пов'язано з активізацією соціального життя та збільшенням кола спілкування, оскільки все частіше проявляються почуття провини, солідарності та обов'язку. Окрім того, на нестабільність емоційного стану впливають зовнішні зміни – молоді юнаки та дівчата часто переживають через зайву вагу, зріст, волосся, відсутність м'язів та інші можливі недосконалі частини тіла. Часто це викликано негативним впливом інтернету та соціальних мереж, а саме вибором рольових моделей серед відомих особистостей, котрі поширюють невиправдано завищені та часто нездорові стандарти краси та ідеальності. Це створює комплекси та збільшує відстань між «Я-реальним» та «Я-ідеальним», що відповідно додає емоційного напруження.

Життя сучасних студентів також характеризується втомою, частими стресами та емоційно-психологічними кризами. Усе це викликано чималою кількістю навчального навантаження, а також емоційних викликів: період адаптації до навчання у закладі вищої освіти, велика кількість домашніх завдань, низька оцінка знань на черговому іспиті, непорозуміння з викладачем чи одногрупниками, бажання встигнути все або небажання розвиватися, перфекціонізм або безвідповідальність у навчанні та ін. Сам вихід «поза зону комфорту» викликає постійні сумніви, неприємні почуття та переживання (Morvan, Y., & Frajerman, A., 2021).

Стреси під час екзаменаційної сесії є одними з найважчих у студентському житті. Такі стреси дуже часто даються взнаки не лише на психологічному рівні, а й можуть проявлятися у проблемах із травленням, нервових реакціях, підвищенні температури тіла та інших негативних фізичних проявах. З іншого боку, в помірних кількостях стрес може мати позитивний вплив: бути додатковим стимулом і мотивацією для студентів.

Після приєднання України до Болонського процесу фактор стресу під час іспитів дещо зменшився, оскільки студенти, які старанно навчалися під час

навчального року мають змогу отримати «автоматичний залік». Такою мірою відповідальність щодо знань і навичок студентів перейшла з підсумкового іспиту на успішність протягом року, що має також свої переваги та недоліки (Лебідь, 2012).

Варто зазначити, що одним із найкритичніших сучасних чинників стресу та емоційної напруги є війна. Багато студентів змушені навчатися онлайн, переїхавши за кордон, де з'являються додаткові труднощі: нова культура, іноземна мова, адаптація до часового поясу, кардинальна зміна оточення, поєднання навчання з роботою, комплекс «чужинця» та потреба у самореалізації в новому середовищі. Крім того, такі студенти дуже часто відчують тривожність та вину за перебування у безпеці.

Впоратися зі стресом студентам допомагає підтримка викладачів та одногрупників, робота із психотерапевтом, рефлексія, медитації, навчання розподілу часу, ведення планерів, додаткові хобі та активності, регулярний розклад сну та вільний час. Багато іноземних університетів пропонують стипендії та можливість подання українських студентів на гранти задля можливості оплати навчання за кордоном. Окрім того, закордонні заклади вищої освіти організують безкоштовні курси іноземної мови, проєкти підтримки українських студентів, безкоштовну психологічну допомогу та проживання на територіях кампусів і гуртожитків разом із членами сім'ї. Усі ці заходи полегшують адаптацію студентів і надають змогу продовжити повноцінне навчання за кордоном, або поєднувати із дистанційним здобуттям вищої освіти в Україні.

Загальновідомо є те, що реакція на стрес і кризові ситуації у студентів навіть одного віку, є різною, так само як і ставлення до навчання, старанність і рівень сприйняття інформації. За характером та підходом до навчальної діяльності студентів можна умовно поділити на три типи (Камишнікова, 2013):

1. Активні студенти, інтереси котрих виходять за межі навчальної програми. Така молодь зазвичай долучається до громадських ініціатив, займається

самонавчанням, відвідує додаткові курси та тренінги. Вони беруть участь в студентському самоврядуванні та отримують різнобічну професійну підготовку.

2. Студенти, інтереси котрих теж не обмежуються начальною програмою, але всі вони дуже близькі до обраної професії і поглиблюють професіоналізм у конкретно обраній галузі.

3. Студенти, котрі проявляють ініціативу та творчість мінімально. Вони активно навчаються, проте лише в рамках своєї професійної діяльності.

Очевидним фактом є те, що існує ще й четвертий вид студентів, підхід до навчальної діяльності яких охарактеризувати значно складніше. Сюди ми відносимо тих, чий вибір закладу освіти чи спеціальності залежав від зовнішнього впливу: батьків, друзів, престижу професії, але ніяк не власного вибору. Таким студентам вкрай важко навчатися та бути продуктивними, оскільки будь-які, навіть інтерактивні та новітні підходи до навчання, не мотивуватимуть їх, оскільки певна галузь виходить за межі їхніх вподобань та інтересів. З іншого ж боку, неочікувано для себе, студенти можуть зацікавитися в обраному предметі та перейти у категорію активних студентів. Для цього їм потрібно дати час, а викладачі університету на перших стадіях роботи з першокурсниками мають максимально зацікавлювати учасників освітнього процесу та не ігнорувати його виховний аспект.

Успішність студентів в університеті залежить від багатьох факторів, одним із яких є мотивація до навчання (Viau, R., & Joly, J. 2001). Згідно з дослідженнями, частка студентів, котрі обирають спеціальність через мотив здобути професійні навички та отримати відповідну професію в майбутньому, значно знизилася.

Основними чинниками впливу на вибір закладів освіти студентами, окрім вище згаданих, виступають також: вартість навчання, кількість бюджетних місць, розташування ЗВО, престиж університету та спеціальності, рівень навчання, освітня інфляція, коли людей з вищою освітою за певним фахом стає більше, ніж може прийняти ринок праці та ін. Для такої категорії студентів основним мотивом навчання в університеті виступає активність соціального

життя, комунікація з однолітками, можливість і бажання поєднувати навчання з роботою, а також додатковий час для рефлексії та самовизначення щодо майбутньої професії.

Американські дослідники відзначають, що мотивація студентів до навчання знижується через два ключових чинники: не зацікавленість до навчання ще на етапі вступу, а також незацікавленість у певному предметі, через підібрані викладачем активності та методи навчання. Через відсутність стійкого мотиву такі студенти часто припиняють навчання, обравши інші пріоритети, або ж змінюють заклад освіти (Wang et al., 1993).

З розвитком технічного процесу сучасна молодь перестала обходитись без інтернету, засобів масової інформації та комунікації. Це має як позитивний, так і негативний вплив на розвиток особистості. В першу чергу, спілкування в соцмережах покращує соціалізацію студентів, особливо, інтровертів. Окрім того, це можливість підтримувати зв'язок з рідними, дізнаватись культуру інших країн та народів не виходячи з дому, відвідувати онлайн навчання та тренінги. Спілкування в соцмережі дає відчуття безпеки та знижує соціальний контроль, оскільки людина може не публікувати жодних даних про себе. З іншого боку, молодь може стати залежною від технологій, не зможе ефективно функціонувати без підтримки інтернету та бути соціально активною. Окрім того, це підвищує ризик академічної недоброчесності під час навчання студентів (Sharov, 2020).

Дистанційне навчання, впроваджене через карантин та, пізніше, війну в Україні, теж має неабиякий вплив на мотивацію та рівень зацікавлення студентів. Воно має як переваги, так і недоліки. З одного боку, інтроверти мають змогу навчатися у власному темпі без прямої взаємодії та комунікації з однолітками, студенти та викладачі мають змогу працювати із будь-якого місця в будь-який час, не витрачаючи час та зусилля на дорогу до освітньої установи. Також у студентів миттєво є доступ до великої кількості різних навчальних матеріалів, навчання набуває більш інтерактивного характеру, та контакт з викладачем теж є миттєвим завдяки різним навчальним платформам (Петрунко & Дятленко, 2016).

Студенти мають змогу працювати індивідуально, у парах і групах, бувати на зустрічах з фахівцями з-за кордону та працювати в будь-якому затишному для студента місці, де є інтернет. Дистанційна форма навчання дозволяє багатьом студентам обирати очну форму здобуття освіти та бути більше залученими до занять, оскільки це потребує меншої кількості часу, аніж раніше. Хоча онлайн-навчання зменшує проблему списування та копіювання інформації між студентами, проте воно збільшує ризик академічної недоброчесності у зв'язку із доступом до інтернету, використання якого перевірити неможливо. Окрім того, контакт із викладачем та студентами значно зменшується, так само, як і можливість та рівень соціалізації та розвитку взаємодії у групі. У такому форматі більшість матеріалу студент мусить опановувати самостійно, що є серйозним викликом, а особливо для студентів першого курсу. З іншого боку, така форма навчання розвиває у студентів багато навичок, необхідних для майбутньої професійної діяльності: навички самоконтролю та самодисципліни, вміння ефективно розподіляти час, вміння адаптуватися до змін, розвиток цифрової грамотності, а також критичне мислення, відповідальність, самоорганізацію та креативність.

Відповідно знання підходу до навчальної діяльності студентів групи та їхньої мотивації безумовно впливають на організацію виховної роботи як індивідуальної, так групової і загальноуніверситетської. Студенти, котрі не зацікавлені у навчанні, не так активно будуть долучатися до організації виховних заходів і проєктів, що є професійно спрямованими.

Враховуючи вікові та психологічні особливості студентів, організація виховної роботи у закладах вищої освіти набуває особливого характеру та кардинально відрізняється від шкільної. Саме тому слід приділити особливу увагу підбору тем та актуальних потреб студентів, зокрема виходячи за рамки навчального процесу, а також способу їх залучення до організації виховної роботи.

1.2 Мета, функції та завдання виховної роботи у вищій школі

Виклик ефективної організації виховного процесу у закладах вищої освіти є одним з найактуальніших у педагогічній практиці. Разом із швидкісним технічним прогресом і розвитком людства постає потреба у постійній модернізації та пошуку новітніх підходів до виховання студентської молоді.

Виховання є одним із ключових чинників розвитку особистості, яке триває усе життя й до цього спершу залучені батьки, дошкільні заклади освіти, заклади середньої та вищої освіти, додаткові секції, організації та колективи, й врешті це переростає у самовиховання.

Сучасний психолого-педагогічний словник визначає поняття «виховання» як «складний і багатогранний процес формування особистості, створення оптимальних умов для її фізичного, психічного та соціального розвитку» (Шапран та ін., 2016). Заразом Національна програма виховання дітей та учнівської молоді (2004) наголошує, що виховання, це «процес залучення особистості до засвоєння вироблених людством цінностей, створення сприятливих умов для реалізації нею свого природного потенціалу та творчого ставлення до життя, спрямований на утвердження суспільно значущих норм і правил поведінки особистості». Окрім того, саме поняття «виховання» в педагогіці можна розглядати у різних розуміннях: широкому та вузькому соціальному, а також широкому та вузькому педагогічному.

У широкому соціальному значенні «виховання» – це процес передавання накопиченого досвіду впродовж усієї історії до сучасних поколінь. На результат виховання впливають такі чинники, як сім'я, школа та загальний вплив тієї культури, в якій живе особистість. Культурний вплив у тому числі відбувається під час постійної взаємодії із засобами масової комунікації.

У вузькому соціальному значенні – це вплив різних суспільних інститутів на особистість з метою сформувати сталі суспільні цінності, базові життєві орієнтири, передати знання, сформувати вміння, навчити нормам поведінки та толерантності, а також передати життєві настанови. У широкому педагогічному значенні – це «цілеспрямований організований і систематичний вплив

вихователів, організованого соціального педагогічного середовища, з метою сформувати всебічно розвинену особистість» (Ортинський, 2009). Поняття «виховання» в вузькому педагогічному значенні в свою чергу спрямоване на розв'язання конкретних проблем і завдань, пов'язаних з вихованням особистості, її професійної підготовки та розвитку.

Ми погоджуємося із твердженням видатного педагога А.С. Макаренка, який наголошував, що незалежно від методів, вибору певних форм чи застосуванню конкретних засобів, – основним **предметом** виховання постає людина, на яку здійснюється вплив. Сам процес виховання, спрямований на розвиток різних аспектів особистості. Це доводить також і головна **мета** виховної роботи у закладах вищої освіти, а саме «формування гармонійно розвиненої, соціально активної, національно свідомої особистості, професійно-грамотного, творчого фахівця, який поєднує в собі високі духовність і моральність, професійну компетентність, здатність самостійно та нестандартно мислити, приймати рішення, швидко орієнтуватися у складних обставинах суспільного й особистого життя» (Тернопільська та ін., 2014).

В умовах повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну особливої актуальності набуває національно-патріотичне виховання в закладах вищої освіти, яке має залишатися невід'ємним складником у комплексному підході до виховного процесу в ЗВО, а також посилювати свій вплив. Мета цього напрямку – це формування студентів, які мають стати відповідальними громадянами та патріотами України, котрим притаманні цінності гуманізму та демократії. Учасники освітнього процесу мають бути готовими виконати свої конституційні обов'язки. Крім того, студенти мають знати та сприймати духовні і культурні надбання українського народу, ідею соборності (єдності) всього українського народу, зокрема на тимчасово окупованих територія (Концепція, 2022).

Для досягнення вище зазначеної мети процес виховання у вищій школі виконує низку завдань (Журавський & Згуровський, 2003) :

1. Створення відповідних умов для реалізації всебічного розвитку молоді, підтримки особистісного вдосконалення, поступового вдосконалення способів мислення та культурного усвідомлення, шляхом залучення до різноманітних форм творчої діяльності та додаткових освітніх заходів, зокрема науково-дослідних, спортивних і просвітницьких;

2. Виховання майбутніх професіоналів своєї справи високоосвіченими та культурними людьми, які мають чіткий світогляд, власну політичну, професійну та світоглядну позицію, є носіями високої загальної, правової, інтелектуальної, психологічної, емоційної, фізичної та екологічної культури.

3. Виховання студентів шляхом їх залучення до відродження національно-культурних традицій країни, окремої області, міста чи закладу вищої освіти;

4. Створення та розвиток ідентичності «Я» – концепції про особистість людини-творця, яка розвивається завдяки самостійному навчанню, росту, вихованню, удосконаленню та внутрішньому моральному розвитку;

5. Просування здорового способу життя, спорту та протидія шкідливим звичкам, таким як вживання наркотичних засобів, тютюнових виробів і надмірне вживання алкогольних напоїв.

Випускник закладу вищої освіти, який успішно пройшов усі стадії освітнього процесу, має мати широкий спектр знань і вмінь, сформовані цінності, розвинену культуру спілкування та високі стандарти комунікації та етики. Їх розцінюють як лідерів майбутнього та перспективні молоді кадри, які зможуть принести позитивні зміни в суспільство.

У виховній роботі закладу вищої освіти реалізуються такі функції: інтегрувальна, регулювальна та розвивальна.

Інтегрувальна «забезпечує процес інтеграції роз'єднаних, неузгоджених виховних впливів усіх суб'єктів виховання та управління системою». Регулювальна – «спрямована на узгодження управлінських дій суб'єктів для ефективної організації виховної роботи». Розвивальна функція «забезпечує динамічний поступовий розвиток і вдосконалення системи виховної роботи у вищому навчальному закладі» (Дурманенко, 2016). З розвитком процесу

виховання різні науковці визначили й додаткові функції виховного процесу – функція педагогічної підтримки особистості (Н.Щуркова), функція захисту, функція корекції та функція компенсації-реабілітації (В. Черкашенко, Г.Сорока, А. Рябченко).

Важливою рисою виховної роботи в університеті є не створення виховного впливу викладача на студентів, а організація їх самовиховання шляхом практичної діяльності. Це сприяє особистісному розвитку студента, допомагає йому стати самостійним та активним учасником освітнього процесу, а також суспільства загалом. Самовиховання втілюється шляхом залучення студентів до організації виховних і позааудиторних (часто з виховним елементом) заходів, участь у студентському самоврядуванні, можливість відвідувати різноманітні клуби та секції, брати участь у різного роду проєктах та дослідженнях.

Окрім того, ми згодні із твердженням А.С. Макаренка, що основним вихователем особистості є колектив (Макаренко, 1973). У закладах вищої освіти студенти не лише самовиховуються, а ще й мають вплив на виховання одне одного. Групове середовище впливає на розвиток соціальних навичок, культуру співпраці та взаємоповаги, розвиток емоційного інтелекту, емпатії та управління емоціями, культуру спілкування та толерантності, відповідальність та ін.

Через погано організовану виховну роботу в закладах дошкільної та середньої освіти заклади вищої освіти стикаються також із потребою самовиховання окремих студентів. Психолого-педагогічний словник визначає процес перевиховання, як «виховний процес, спрямований на подолання негативних якостей особистості, які сформувалися під впливом несприятливих умов виховання» (Шапран та ін., 2016).

У дорослому віці цей процес є значно складнішим, оскільки в особистості вже сформовані певні поняття, моделі поведінки та риси характеру. Окрім того, серйозним викликом перевиховання в період юності є середовище. Зазвичай, проблеми у сім'ї, проблемні друзі та компанії, а пізніше – оточення на роботі, беруть участь у формуванні в особистості неправильних цінностей, засад та уявлень. Тому в дорослому віці позбутися впливу такого середовища буде вкрай

важко. Окрім того, студент може бути не гнучким до нових методів і підходів, а також не зацікавлений у власному перевихованні, що і постає головною проблемою.

Процес перевиховання є складним, різностороннім і тривалим, й має виконувати чимало функцій: відновлювальну, компенсаційну, виправну та стимулювальну (Скакун, 2001). Проте на відміну від шкіл у закладах вищої освіти педагогічно занедбані студенти трапляються рідко.

Ефективна організація процесів виховання, перевиховання та самовиховання є дуже важливою протягом усього періоду навчання, а не лише у закладі вищої освіти. Цілісний і поступовий вплив на учня, а пізніше студента закладу вищої освіти забезпечує поступовий та збалансований розвиток особистості у власному темпі з урахуванням усіх вікових і психологічних особливостей.

1.3 Новітні підходи до організації виховної роботи зі студентами

За період існування поняття «виховний процес» різні вчені, психологи та педагоги шукали, опановували та досліджували різноманітні підходи до організації виховної роботи у закладах вищої освіти.

Найактуальнішими залишаються фундаментальні підходи: системний, діяльнісний, особистісно-орієнтований і компетентнісний. Попри те, поруч з ними найбільш поширеними дослідники виділяють ціннісний, акмеологічний, синергетичний, культурологічний та фасилітаційний підходи. Вони в жодному разі не виступають окремими та повноцінними, а набувають нового змісту, доповнюючи одне одного.

У Законі України «Про вищу освіту» зазначається, що окрім здобуття випускником закладу вищої освіти професійних компетентностей, важливу увагу слід приділити також соціальній та культурній компетентностям. Стандарти вищої освіти визначають список компетентностей, якими має оволодіти випускник кожного ступеня вищої освіти. Всього визначено три їх категорії: інтегральна компетентність, загальні компетентності та спеціальні (фахові, предметні) компетентності. В переліку загальних компетентностей

йдеться про опанування здобувачами вищої освіти м'якими навичками. Зокрема зазначається, що загальні компетентності здебільшого обираються з переліку проекту ЄС Tuning, який створений задля синхронізації діяльності всіх освітніх структур Європи. (Закон, 2014).

Відповідно, центральним підходом в організації виховної роботи у закладах вищої освіти залишається компетентнісний підхід. Актуальність такого підходу полягає в тому, що сучасне суспільство вимагає від майбутнього фахівця не лише глибокі знання та вміння в конкретній галузі, а й адаптивність до суспільних змін, нових світових ідей і технологій, бажання постійного розвитку та самовдосконалення, критичне мислення, вміння ефективної комунікації та етики, соціальні навички роботи в команді та творчий підхід до професійної діяльності.

У контексті організації виховного процесу ми погоджуємося з твердженням, що компетентнісний підхід є комплексним та інтегральним, застосовується у різних аспектах освітнього процесу в закладах вищої освіти та поєднує в собі як елементи загальної культури та творчості, так і досвід фахової діяльності, що дає змогу студентам успішно реалізувати себе в суспільстві (Дубасенюк, Вознюк, 2011).

Серед основних компетентностей, якими має володіти випускник закладу вищої освіти, розглянемо загальні та спеціальні. До спеціальних відносимо методичну, професійну, дослідницьку та творчу, а до загальних – мотиваційну, емоційну, комунікаційну, соціальну та ціннісну (Винничук, 2020).

У тезах про новітні підходи до організації виховної роботи ми зазначали, що цей підхід «передбачає не лише зв'язок змісту та форм виховної роботи з майбутньою професією, а й органічне вкорінення виховного елементу у навчальну діяльність студентів, позаурочну роботу з іноземних мов чи навіть проєктну діяльність» (Мацієвська, 2023). Окрім того, теми та методи організації виховної роботи мають щорічно оновлюватися, беручи до уваги сучасні потреби, суспільно-політичні обставини, соціальний запит, інтереси та зацікавленості студентів.

Ефективна різнорівнева організація виховної роботи покликана сприяти формуванню компетентностей у студентів ЗВО. В рамках цього підходу вища школа має підтримувати, мотивувати та створювати умови для реалізації різноманітних наукових досліджень, соціальних проєктів, заходів і молодіжних ініціатив студентів. Саме комплексне впровадження компетентнісного підходу може вирішити не лише проблему мотивації участі студентів в організації виховної роботи, їх залучення до студентського самоврядування, а й загалом підсилити актуальність і потребу цих заходів.

Окрім того, організація виховання у закладах вищої освіти має бути цілісною, а її вплив регулярним та інтегрованим в освітній процес. Під системою ефективно організованої виховної роботи у ЗВО розуміємо «єдність мети, змісту, принципів, форм організації, методів і засобів виховання, що забезпечують формування всебічно розвинутої особистості» (Кудіна, Соловей & Спіцин, 2007).

Саме тому серед основних підходів до організації виховної роботи відзначаємо також системний підхід. Як і компетентнісний, він передбачає інтегрованість елементів виховання у всі види діяльності студентів, окрім того вони мають бути взаємопов'язаними, послідовними та спрямованими на досягнення конкретних виховних цілей. Саме тому організація виховної роботи має бути спланована та актуальна, а не проводиться у вигляді окремих впливів на особистість і традиційних масових заходів.

З важливістю цього підходу погоджувався і А.С. Макаренко, наголошуючи, що процес виховання є системою, яка базується на актуальних потребах суспільства та вихованців. Окрім того, він стверджував, що «ніякий засіб не може розглядатись окремо від системи» (Макаренко, 1953)

Попри системність, цей підхід також характеризується адаптивністю та готовністю до впровадження змін, модернізації та редагування виховної роботи відповідно до потреб. У рамках системного підходу заклади вищої освіти розробляють орієнтовні плани проведення виховної роботи у закладі освіти або рекомендації щодо їх проведення та рекомендований перелік тем. Важливо пам'ятати, що виховний процес полягає не лише у проведенні виховних заходів,

сюди входить й особистісна взаємодія студентів і викладачів, менторство та приклад куратора, тематика позааудиторних заходів та перейдених тем під час навчального процесу, додаткові секції та клуби, діяльність різнорівневого студентського самоврядування, просування внутрішніх цінностей закладу освіти та ін.

Оскільки процес виховання є послідовним і системним, постає нагальна потреба розглянути синергетичний підхід до виховання молоді. Він охоплює системний, проте є більш загальним і комплексним. Синергетика – це напрям, що досліджує різноманітні системи, їхній розвиток, спільні якості та взаємодію.

Тлумачний словник подає визначення процесу синергії, як «підвищена результативність спільної дії чинників порівняно з тими ж, які діють окремо» (Бусел, 2005). Тобто, робимо висновок, що цей підхід відзначає вплив колективного виховання на розвиток особистості. Це на пряму відгукується із принципом А.С. Макаренка «Виховання в колективі й через колектив». Синергетичний підхід відзначає результативність взаємодії та співпраці між студентами під час освітнього процесу, що має прямий вплив на формування їхньої особистості. Людина – істота суспільна, тому вона потребує соціалізації та постійної комунікації.

Цікаво відзначити, що у своїх працях А.С. Макаренко (1953) надавав важливого значення традиціям у колективі. Традиції покращують взаємовідносини, мотивують до подальшої співпраці, зміцнюють спільності та синергію в студентському колективі. Працюючи над спільними проектами та завданнями, студенти мотивують одне одного, вчать приймати та поважати різні ідеї та точки зору, працювати в команді та підтримувати, а також розвивають лідерські якості та навички ефективної комунікації.

Під час модернізації та індивідуалізації вищої освіти особливого значення набув особистісно-орієнтований підхід. Його актуальність обґрунтовується тим, що виховна робота буде ефективною лише із врахуванням можливостей, інтересів та вікових особливостей студентів, на яких вона спрямована. Окрім того, важливим є ставлення до студентів як до особистостей, повноцінних

суб'єктів навчально-виховного процесу та розташування їх в центрі виховної системи. Із актуальністю цього підходу повністю погоджується І.Д. Бех, наголошуючи, що «особистісно-орієнтоване виховання – це утвердження людини як найвищої цінності, навколо якої ґрунтуються всі інші суспільні пріоритети» (Бех, 1998, с.29).

Особистісно-орієнтований підхід передбачає не лише здійснення виховного впливу на особистість або групу, а й важливість усвідомлення ними потреби власного саморозвитку та самовиховання, підтримку у бажанні розвиватись, мати позитивні стосунки із навколишніми людьми та світом. Окрім того, важливим елементом є відповідні умови для підвищення самооцінки особистості, почуття власної цінності та гідності (Вітвицька, 2012).

Погоджуємося із думкою, що важливим аспектом особистісно-орієнтованого підходу є також педагогіка співробітництва між студентом і викладачем/куратором. Важливо пам'ятати, що кожен студент є повноцінною особистістю із власними цінностями та переконаннями, його думку важливо сприймати та поважати. Саме взаємоповага, розуміння, прийняття та визнання студента сприятиме розвитку якісної комунікації, злагоди та взаємодії між вихователем і вихованцем. Будучи ефективним і результативним, разом із тим цей підхід потребує активної залученості куратора та постійного вивчення та дослідження психологічних особливостей студентів, структури та рівня сформованості групи, атмосфери, спостереження та діагностики особистісних якостей, аналіз успішності у навчанні та методів мотивації студентів, а відповідно до результатів – підбір методів і засобів для організації позитивного виховного впливу та сприянню особистісного розвитку підопічних.

Особливого значення набуває реалізація особистісно-орієнтованого підходу у роботі з першокурсниками, оскільки вони потребують підтримки під час адаптації до закладу вищої освіти, мають складнощі у самовизначенні та виборі напрямів освіти, сумніви у правильності вибору спеціальності, самореалізації та майбутньої професії (Шилін, 2021).

Сучасні дослідники часто визначають акмеологічний підхід стратегічним орієнтиром особистісно-орієнтованого. Суть цього підходу полягає у з'ясуванні різних чинників особистості, що впливають на досягнення нею успіхів у професійній діяльності. Виховна робота у закладах вищої освіти згідно із цим підходом має сприяти самореалізації, саморозвитку та досягненню успіху кожного студента, враховуючи при цьому його особисті психологічні властивості. Окрім того, враховуємо і зовнішні чинники, зокрема рівень та якість освіти здобутої раніше (Огієнко, 2013).

Ідея такого підходу полягає у досягненні двох цілей: морально-духовне виховання особистості студентів та їх професійний розвиток. Акмеологічний підхід загалом стимулює студентів до планування власної діяльності, рефлексії, самонавчання та активного самоаналізу. В рамках закладу вищої освіти це організація індивідуального навчання та методи проблемного навчання. Окрім того, сюди відносимо менторство та підтримку куратора із застосуванням індивідуальних підходів, а також організацію різних лекцій і консультацій із професіоналами у певних освітніх галузях.

Попри те, що у багатьох наукових працях сучасні вчені розглядають особистісно-орієнтований та культурологічний підходи як одне ціле, вважаємо, що їх потрібно розглядати окремо.

Сучасним викликом процесу виховання у вищій школи України є формування в молоді якісного культурного складника. Німецький філософ Т. Літт стверджував, що культура є основою будь-якої практичної дії. На його думку, культура має прямий вплив на формування особистості, оскільки визначає цінності, ідеали та світогляд людини. (Th. Litt, 1926). Окрім того, дослідники наголошують на прямому зв'язку між культурою та психікою людини, визначаючи особистість, як «втілення культури в людському індивіді» (Балл Г.О. & Мєдінцев В.О., 2011).

При розгляді особистісно-орієнтованого підходу основний акцент ставимо на аналіз психологічних вікових особливостей студентів та індивідуалізації процесу навчання та виховання, коли ж на противагу, культурологічний процес

полягає в аналізі культурних особливостей студентів і створенні культурного середовища, в якому і відбуватимуться процеси навчання та виховання. Окрім того, процес виховання в рамках культурологічного підходу сприяє не лише розумінню та усвідомленню студентами власної культури, але й формує шанобливе ставлення до інших культур, їхніх особливостей та традицій. Культурний складник у закладах вищої освіти зазвичай подається неопосередковано, втілений у тематиці виховних і позакласних заходів, а також розділ пройдених під час навчального процесу.

Формування культурної компетентності є обов'язковим для випускників закладів вищої освіти, оскільки це сприятиме толерантності майбутніх фахівців, їхньому вмінню ефективної комунікації та взаємодії у глобальному суспільному просторі з представниками різних культур.

Психологічні вікові особливості студентів, а саме постійна потреба в саморозвитку та самовихованні, вимагають імплементацію діяльнісного підходу, який зараз є одним із ключових при ефективній організації виховної роботи. Сутність цього підходу – практична участь студентів у організації та проведенні виховних заходів, проєктів та ініціатив. Цей підхід акцентує увагу на залученні кожного студента та його активній ролі у різних видах діяльності. Діяльнісний підхід є основою освітньої роботи та має на меті зблизити здобуті знання та практичну діяльність студентів. У рамках цього підходу здобувачі можуть втілювати різні суспільно-корисні проєкти, долучати товаришів та університетську спільноту до світових флешмобів, ініціювати благодійні заходи та різні зустрічі задля покращення комунікації студентів і викладачів. Під час такої роботи куратор мінімально долучається до організації, виступаючи лише координатором і помічником студентів та даючи змогу самостійно приймати рішення, генерувати ідеї та організовувати власну діяльність.

Задля реалізації діяльнісного підходу вища школа повинна створювати відповідні умови для самореалізації та самовираження студентів, активно підтримувати їхні бажання та креативні задуми. В сучасній вищій школі цей підхід здебільшого працює для студентів, котрі функціонують у студентському

парламенті, адже саме вони є основними організаторами соціального життя студентів у рамках закладу вищої освіти.

Важливим є те, що впровадження діяльнісного підходу як у навчанні, так і вихованні суттєво зростає. Викладачі та куратори все більше залучають студентів до організації різних заходів, проводять опитування, спільно зі студентами обирають тему та форми організації. Студенти діляться думками та пропозиціями, пропонують найактуальніші ідеї, беруть участь в підготовці та проведенні заходу, таким чином органічно організовують процес самовиховання та здійснюють виховний вплив на себе та своїх колег. Викладач виступає ментором, що підтримує, аналізує результати та методи діяльності, а також реакцію учасників. У такій формі процес виховання має найбільшу результативність, оскільки вплив здійснюється на студентів неопосередковано, він є актуальним і потрібним. Цей підхід має на меті виховання фахівця-організатора, який є всебічно розвиненим, ініціативним, самостійним і бажаючим постійного саморозвитку, що є вагомим складником загальної мети процесу виховання у закладах вищої освіти загалом.

У сучасній вищій школі важливого значення набуває новітня тенденція інтерактивного навчання та виховання, яка перегукується із онтологічним підходом до навчання та виховання молоді. Живучи в епоху стрімкого технологічного процесу, розвитку інтернет-ресурсів і платформ, перехід на дистанційну або комбіновану форму навчання, освітній процес потребував новітніх ідей для уможливлення та полегшення організації виховної діяльності, а також підвищення мотивації студентів.

Суть технології інтерактивного виховання полягає у взаємодії всіх учасників процесу, їхній співпраці та рівності. Зараз такий підхід пропонує безліч прийомів інтерактивного навчання студентів, серед яких найефективнішими конкретно в рамках виховної роботи визначаємо: «Мозковий штурм», «Карусель», «Мікрофон», «Робота в групах», «Акваріум», різноманітні дебати та дискусії.

Окрім цього, для реалізації цієї технології в дистанційному або комбінованому режимі викладач потребує використання різноманітних платформ і ресурсів, високий рівень цифрової грамотності та креативності. Із застосуванням інтерактивних технологій викладач зазвичай виконує роль інструктора збоку та мінімально долучається до роботи студентів, проте він має балансувати між автономією та підтримкою, а також бути гнучким і відкритим для студентів (Kiyasova et al., 2022).

Складність організації ефективної виховної роботи для викладачів і психологів у закладах вищої освіти полягає в потребі детального аналізу, постійної залученості, гармонійному впровадженні сучасних підходів і систематичності. Попри те, саме поєднання цих чинників гарантуватиме позитивний виховний вплив на особистість і результативність виховного процесу загалом. Важливим етапом постає також детальний підбір та аналіз літератури та навчальних матеріалів. Вибір тем для вивчення іноземних мов, їх подача та виховний потенціал також мають неабиякий виховний вплив, хоч і неопосередкований.

Ціннісний підхід, або аксіологічний, як його ще називають дослідники полягає у потребі формування морально-духовних цінностей сучасної молоді, етичних принципів і моральних норм. Згідно з результатами соціологічного опитування респондентів віком від 14 до 30 років, здійсненого Міністерством молоді та спорту України (2021), найбільшими власними цінностями та бажаннями молодь визначила здоров'я та хороше самопочуття, матеріальний добробут і надійні друзі. Наступним у рейтингу опитані обрали також благополуччя родини (Дослідження, 2021). Станом на 2023 рік, припускаємо, що серед основних цінностей молодь також відзначила б відчуття безпеки та захищеності.

Ціннісні орієнтації людини формуються протягом усього життя під впливом різних чинників, найголовнішими з них дослідники виділяють сім'ю та близьке оточення, а також освітнє середовище. Особливого значення набуває також вища

школа, оскільки вона організовує процес виховання молоді навіть після досягнення повноліття.

Науковці також стверджують, що цінності, які передає та формує вища школа «трансформуються в конкретні ціннісні уявлення та орієнтації особистості» (Банах, 2016, с.17). Окрім того, Національна програма виховання дітей та учнівської молоді в Україні (2004) зазначає, що одним з центральних елементів виховання виступає основа формування ціннісних ставлень до себе та світу. Зокрема, даний документ визначає потребу в розвитку у студентів необхідних ціннісних ставлень: до світу, до суспільства і держави, до людей, до природи, до праці, до мистецтва та до себе (Національна програма, 2004).

Зазначаємо, що одним із ключових чинників виховного впливу на розвиток морально-ціннісних стосунків зі студентами постає особистість викладачів і кураторів. Викладач має бути прикладом для студентів, дотримуватись цінностей та ідей, які він поширює, та поважати студентів.

Викладач в закладі вищої освіти одночасно має поєднувати у собі чимало властивостей: професійна компетентність, ефективна організація наукової роботи, знання та дослідження вікових і психологічних особливостей вихованців, навички управління колективом, соціальна активність, чітка громадянська позиція, ініціативність та впевненість, знання методик та підходів, емпатія, навички комунікації та ефективна організація часу та ін. Сучасний викладач має постійно розвиватись та прагнути ідеалу, пам'ятаючи, що він є прикладом громадян, яких вища освіта має на меті виховати в суспільстві (Білюк, 2010).

Під час переходу на дистанційну форму навчання все більшої популярності набуло також поняття «тьютор». Це викладач, який так само як і куратор здійснює наставництво та фасилітацію студентів у дистанційному режимі. Їхні функції здебільшого співпадають, проте якщо центральна роль куратора – організація виховної роботи зі студентами, то тьютора – мотивувати студентів до самонавчання, підтримувати та давати поради під час освітнього процесу (Кондрук, 2022).

Під час дистанційних занять студенти мають самостійно опановувати значну кількість матеріалу та потребують супровід під час навчання. Це стало передумовою появи у педагогічній практиці фасилітаційного підходу. Він полягає у підтримці та супроводі студентів, створенні умов для ефективного навчання під час опановування ними навчального матеріалу. Зокрема під час реалізації цього підходу ефективними відзначаються наступні методи: метод проєктів, дослідницькі завдання, рольові ігри, дебати, різноманітні інтерактивні технології навчання, тощо (Хілько, 2014).

У підсумку варто зазначити, що історично сформовані базові підходи до організації виховної роботи у закладах вищої освіти будуть особливо ефективними і актуальними лише із постійною адаптацією до сучасних викликів, суспільних потреб, використанням новітніх технологій, форм, форм організації та засобів проведення, а також активного залучення студентської молоді до її організації. Окрім того, усі підходи до організації виховної роботи є міцно пов'язані між собою та їх впровадження в єдності формує комплексну систему, що постійно та ефективно впливає на розвиток та становлення особистості студентів.

1.4 Форми, форми організації та методи позааудиторної роботи у ЗВО

Ефективна організація виховної роботи у вищій школі розв'язує багато сучасних викликів і проблем. Багато закладів освіти не приділяють достатньої уваги організації виховної роботи зі студентами, обмежуючись лише проведенням виховних годин та масових заходів, які в такому разі мають лише поодиначий формальний вплив і не є інтегрованими в освітній процес. Окрім того, негативною практикою виступають шаблонні заходи за щорічним стандартизованим планом, які не враховують вікові та психологічні особливості цільової групи студентів, сучасні виклики та зміни у суспільстві.

За формою проведення виховна робота поділяється на індивідуальну, групову та масову. Кожна з них має як різні методи та особливості організації, так і безпосередньо різний вплив на особистість.

Індивідуальна виховна робота у закладі освіти – це особиста взаємодія викладача або психолога із конкретним студентом. Ця форма співпраці є надзвичайно важливою та потребує активної підготовки, зокрема аналіз психологічних особливостей певного студента, підбір форм і відповідних методів організації виховного впливу. Найпоширенішими серед індивідуальних виховних заходів є бесіда зі студентом та персональна консультація. Відомим стереотипом є думка, що індивідуальна виховна робота потрібна лише у випадках невідповідної девіантної поведінки студента, його неуспішності у навчанні чи порушенні загальноствановлених правил. Насправді ж, така робота проводиться із багатьох причин і має неабияке виховне значення.

Під час навчання у закладі вищої освіти студенти стикаються з багатьма труднощами та викликами. Менторство та провідництво викладача в такому разі є дуже помічним, й не лише допомагає студентам вирішити поточні питання, а й заручитись відчуттям спокою та підтримки. Це є особливо важливим під час адаптації студентів до навчання в університеті, а також при наявності труднощів у комунікації з викладачами чи одногрупниками.

Сумніви щодо правильності вибору спеціальності, невизначеності, труднощі в самореалізації та особистісному розвитку безпосередньо впливають на продуктивність студента під час освітньої діяльності, тому підтримка викладачів є необхідною на цих етапах.

Виступаючи представником закладу вищої освіти на стороні студента, куратор здатен підказати щодо багатьох питань, дати поради чи вирішити конфлікти ще на етапі їх зародження.

Однією з найпопулярніших та найдієвіших форм індивідуальної роботи зі студентом є бесіда. За рівнем підготовки бесіди бувають індивідуальні, групові, колективні, прогнозуючі і непередбачувані. Викладач має бути готовим до непередбачуваних обставин, організації миттєвої бесіди без попередньої підготовки, аби врегулювати кризову ситуацію. Проте, безумовно, заздалегідь підготована прогнозована бесіда є значно результативнішою та дає основу для подальшої організації виховного процесу.

Особливого значення набуває бесіда із іноземними студентами під час їхньої вступу до закладу вищої освіти та ознайомлення із новим культурним середовищем, оскільки має на меті зменшити їхній рівень стресу, переживань і полегшити процес адаптації (Вечерок та ін., 2020).

Окрім того, індивідуальна виховна робота може відбуватися під час консультації. На перший погляд, навчальна консультація має перед собою лише навчальний аспект, проте виховний складник нерозривно з ним пов'язаний. Під час особистої консультації педагог може мотивувати студента до глибшого дослідження своєї теми наукової роботи та навчання загалом. В результаті студент буде більш старанним і працьовитим.

Про суто виховну індивідуальну консультацію можна говорити в контексті роботи куратора переважно з першокурсниками, які, наприклад, не мають мотивації навчатися в закладі вищої освіти, оскільки їх до цього змусили батьки, або ж вони втратили цю мотивацію. Студенти також можуть сумніватися в правильності обраної спеціальності.

Викладач-куратор є тією особою, яка володіє цінним життєвим і професійним досвідом і може поділитися ним із учасниками освітнього процесу. Основною причиною хвилювань студентів щодо обраної спеціальності є страх невідомості. Куратор під час індивідуальної консультації може прибрати цю невідомість і пояснити як, наприклад, студент в подальшому може застосувати набуті знання на практиці, які результати дасть студенту процес сумлінного навчання тощо.

Цією інформацією куратор може ділитися зі студентами і під час групових консультацій, проте індивідуальна консультація має низку своїх переваг. По-перше, таке спілкування є особистісно-орієнтованим, тому куратор може приділити більшу увагу індивідуальним проблемам студента. По-друге, спілкування віч-на-віч прибирає певні соціальні кордони. Куратор у цей момент взаємодіє не з групою, а конкретною особою, якій може запропонувати конкретне рішення або пораду. По-третє, студент менше боїтиметься осуду від

одногорупників, які можуть дізнатися про його проблему або почути його питання. Психологічно більшості людей важко даються прояви публічності.

Проте заміна групових консультацій на індивідуальні має й низку своїх мінусів. У першу чергу, така форма виховної роботи вимагає від куратора витратити більшу кількість часу та ресурсів, тому цим не потрібно зловживати і більшість необхідних консультацій проводити під час групової виховної роботи.

Групова виховна робота – це взаємодія куратора, викладача чи психолога із групою студентів. Це може бути або взаємодія із підгрупою, або із цілою академічною групою університету в залежності від потреб. Найефективнішими засобами виховної роботи визначаємо: обговорення, дискусію, дебати, рольові ігри, інтерактивні презентації, екскурсії, круглі столи та ін.

Групова форма організації виховної роботи у ЗВО потребує також аналізу зацікавлень та інтересів групи, її структури та етапу сформованості. Це є необхідним для підбору відповідної форми та методики проведення роботи чи окремого заходу. Важливою особливістю цієї форми роботи є не лише потреба у забезпеченні стороннього виховного впливу, а здебільшого саме активне залучення студентів до організації роботи та активізація процесу самовиховання.

У педагогічній практиці існує розмаїття форм організації виховної роботи у закладі вищої освіти. Форми організації виховної роботи – це зовнішній її вияв, що відбувається у сталому режимі та порядку, це комплекс заходів, спрямованих на організацію виховання та самовиховання студентів. Сюди відносимо: виховні години, дебати, круглі столи, змаги, тематичні вечори, конкурси, вікторини, клуби за інтересами тощо. Усі форми організації відрізняються одна від одної за тривалістю та систематичністю проведення, шляхом залучення студентів, кількістю учасників, часом підготовки тощо.

Кожна форма організації складається з методів. Наприклад, на виховній годині куратор може організувати обговорення, інтелектуальний змаг та інформаційну презентацію. Окрім застосування методів виховання під час організації позааудиторних заходів, вони також можуть бути в повсякденному

навчальному житті, сюди відносимо: заохочення, доручення, переконування, навіювання, приклад тощо.

Розглянемо найпоширеніші форми організації виховних заходів:

- Виховна година – це зустріч куратора зі студентами задля обговорення важливих суспільних тем чи актуальних потреб. Вважаємо, що сучасні виховні години є мають бути більш модернізованими у закладах вищої освіти, а саме реалізовані із впровадженням діяльнісного підходу та активною залученістю студентів до організації. В такому разі слід організувати поєднання кількох форм організації, наприклад: презентація, обговорення та інтелектуальний змаг. На відміну від шкільних виховних годин – студенти потребують активізації процесу самовиховання, розуміння важливості та актуальності певного заходу, а також практичної користі. Основна відмінність шкільної виховної години від такого ж заходу в закладі вищої освіти полягає в її учасниках. Студенти, на відміну від школярів, є повноправними членами суспільства, які мають більший спектр громадянських прав та обов'язків. Тому студенти можуть не лише бути реципієнтами певної інформації, але і тими особами, які пропонують рішення актуальних важливо-суспільних проблем і потреб. Основна загроза в питанні проведення виховних годин полягає у тому, що вони можуть стати формальними і відповідно не приносити жодного результату. Щоб цього не сталося, необхідна активна залученість і зацікавленість студентів в організації таких заходів, а куратор має працювати під час такої зустрічі в ролі модератора.

- Екскурсія/онлайн екскурсія – позааудиторний захід виховного характеру, що може проводитись як іноземною, так і рідною мовою. Це дає можливість всебічно розвиватися студентам поза межами обраної спеціальності в університеті, розвиває їх пізнавальний інтерес, сприяє покращенню соціальних навичок і риторики. Екскурсія може бути проведена екскурсоводом із подальшим завданням для студентів, або ж заздалегідь обумовлена та розділена між студентами. Екскурсія, якщо місце її проведення пов'язане із майбутнім фахом студента, може сприяти розумінню ним суспільної важливості обраної

спеціальності, підвищити його мотивацію та розуміння специфіки роботи. Якщо екскурсія відбувається до культурних або природних пам'яток, то це сприяє підвищенню інтелектуальної та культурної обізнаності, а також, що не менш важливо, сприяє здруженню студентського колективу, який спільно проводить час поза стінами закладу вищої освіти. В сучасних умовах навчання широко проводяться також онлайн екскурсії з використанням інформаційних технологій та онлайн платформ. Окрім того, через відсутність можливості відвідати музей чи пам'ятку студенти можуть отримати завдання створити власний фотоколаж та озвучити його, або записати екскурсійний аудіосупровід (Колісниченко, А. В. & Харицька, С. В., 2022). Цей вид заходів може стати серйозною мотивацією до навчання та дотримання сучасного концепту безперервної освіти протягом усього життя.

- **Круглий стіл** – виховний захід, ціль якого розв'язати певну проблему. Характерними для цього заходу є (Петренко, 2010): визначення чіткої мети обговорення та підготовка повідомлень учасникам дійства, виступ кожного учасника із своєю позицією та пропозицією щодо обговорюваного запитання, рівноправність і послідовність, спільне рішення. Сучасні викладачі використовують таку форму організації виховної роботи також із інформаційно-ознайомлювальною метою: учасники презентують заздалегідь підготовану тему чи думку, а її мета – не розв'язати проблему, а ознайомити учасників заходу із різними підходами, пропозиціями та можливостями. Таким чином усі студенти є залученими до організації заходу, а куратор тільки координує його проведення.

- **Соціальні проекти та майстер-класи** – виховні заходи, що сьогодні набувають особливого значення. Потреба у підтримці та допомозі військовим, благодійним організаціям та акціям є хорошою можливістю долучити студентів до доброї справи, розвинути їхні навички соціалізації та співпраці, показати гідний приклад і важливість командної роботи. Сучасні студенти долучаються до багатьох ініціатив, а деякі з них і очолюють самостійно: організації зборів, приготування батончиків для військових, плетіння сіток, розваги із дітьми з дитячого будинку та ін. Такі заходи є особливо цінними, оскільки є корисними

не лише для студентів, але й мають неабияке соціальне значення для суспільства. Крім того, вони сприяють формуванню у студентів гуманності, патріотизму та дають розуміння залученості до вирішення суспільних проблем.

- Групова консультація – це інформаційно-виховний захід, де студенти-першокурсники можуть поспілкуватися зі своїм куратором або викладачами та отримати відповіді на питання щодо освітнього процесу, наукової діяльності, подальшого працевлаштування, можливостей для студентів, подальшого позааудиторного часопроведення та інші. Такий вид групової роботи передбачає неформальне спілкування. Потребу в його проведенні можуть визначати як студенти, так і куратор або окремий викладач, проте таким методом розв'язання проблемних питань не потрібно зловживати. Не потрібно недооцінювати важливість інформування студентів щодо вищезазначених питань, оскільки це дає їм розуміння залученості, прибирає невизначеність у подальшій діяльності та мотивує до якісного навчання та наукової і корисної для суспільства діяльності.

- Дебати – це форма публічного обговорення, в якій дві або більше сторін займають протилежну до іншої позицію щодо певного питання і обмінюються аргументами та доказами, намагаючись переконати аудиторію та/або суддів у своїй правоті. Дебати використовуються для обговорення різних суспільних, політичних, наукових та етичних питань. Основне завдання викладача полягає в розкритті інтелектуальних можливостей особистості. Дебати ж відповідно сприяють розвитку критичного мислення, вміння виражати свою точку зору та слухати аргументи інших, саме тому вони є ефективним методом виховної роботи. Окрім того, дебати сприяють формуванню морально-світоглядної позиції. Цей метод має ряд певних переваг, порівняно з іншими. Наприклад, в ньому присутній фактор гри та конкуренції (Єрмоленко, 2015).

- Дискусія – це вільна форма публічного обговорення певного питання. На відміну від дебатів, під час дискусії у сторін немає потреби перемогти іншу сторону. Учасники цього процесу зацікавлені у співпраці та намагаються знайти істину, обмінятися інформацією та висловити різні думки.

Дискусія не має суворих правил та часових обмежень. Цілі та мета дискусії мають бути відомими ще до її початку, також має бути обраний модератор. Він координує та коригує процес, але в жодному разі не нав'язує свою думку (Кифяк та ін., 2019). Дискусії виховують в учасників взаємоповагу, толерантність до протилежних думок. Дискусії на суспільно-важливі теми сприяють становленню в учасників власних переконань, зацікавленню суспільними процесами та можуть сприяти національно-патріотичному вихованню і формуванню у свідомості цінностей гуманізму та демократії.

- Обговорення – це ще більш вільна форма публічного обговорення, ніж дискусія. Вона передбачає групову розмову на певну тему. В учасників обговорення можуть бути різні бачення на розв'язання проблеми, проте, на відміну від дискусії, в результаті кожен може залишитися зі своєю позицією, оскільки в учасників не має на меті дійти спільної згоди. Проте обговорення може мати на меті прийняття певного рішення, тому цей процес може бути більш організованим і мати певну структуру.

Масова форма виховної роботи полягає у взаємодії куратора, психолога, кількох викладачів чи органів студентського самоврядування з цілим колективом студентів. Сюди входять загальноуніверситетські заходи для одного або кількох курсів, факультету чи, наприклад, збори жителів гуртожитку. Така форма характеризується підбором мети та методів, які підійдуть усій зібраній аудиторії і будуть результативними навіть для такої великої кількості студентів. Сюди ми відносимо: тематичні зустрічі та вечори, читацькі конференції, загальні збори, організаційно-настановні заходи, наприклад.: «День першокурсника», зустрічі з відомими людьми, змаги та конкурси, виставки студентської творчості, вікторини та ін.

Окрім загальноуніверситетських заходів, важливим напрямом є проведення виховної роботи у студентських гуртожитках. Це є важливим під час адаптації до самостійного життя, створення сприятливого середовища та атмосфери для співпраці студентів, соціалізації та розвитку лідерських якостей. Ефективна організація виховної роботи в гуртожитках є необхідною та потребує негайної

модернізації, оскільки студенти проводять там значно більше часу, аніж у стінах університету.

З цим викликом вже почав боротися Український Католицький Університет, організовуючи різні спільноти та соціальні заходи на базі колегіумів (гуртожитків) із можливістю долучення бажаючих студентів. Щороку в колегіумах реалізується обрана програма, яка має як виховне, так і освітнє значення. У колегіумах також відсутні «вахтерші», а натомість проживають куратори, сестри-редемптористки, а також розміщені різні спільноти та «Центр розвитку особистості», де регулярно зупиняються різні лектори та гості, що проводять для студентів лекції, презентації та заходи. Така практика існує також на базі багатьох європейських університетів і вважається однією з найпродуктивніших та найцінніших у світі.

Вважаємо, що розвиток виховної роботи та модернізація підходів до її організації не лише у закладах вищої освіти, а й в гуртожитках зараз є необхідною, оскільки вона має неабиякий вплив на формування особистості студента, рівень його залученості в освітній процес, а також соціалізацію та адаптацію в студентському середовищі.

У позанавчальний час у закладах освіти діють різні клуби за інтересами: читацький клуб, шаховий клуб, волейбольна секція та ін. Клуб – це зустрічі людей, об'єднаних спільними інтересами та цілями. Зазвичай, клуби є місцем для спілкування, вільного обміну думками та ідеями, емоційного відпочинку та заняття улюбленим хобі. З іншого боку, клуби та секції мають вагомим виховним значенням, оскільки це розвиток колективізму, навичок комунікації та співпраці, толерантності та взаємоповаги, громадської діяльності, різних навичок і здібностей відповідно до теми та діяльності клубу (Завгородня, 2018).

Окрім того, значний вплив має позанавчальна суспільно-корисна та волонтерська діяльність. Будучи членами різних молодіжних спілок та організацій, студенти мають змогу самостійно організовувати суспільні проекти, приміряти різні соціальні ролі, бути корисним, детальніше ознайомитись із

соціумом та загальнолюдськими нормами та різними поведінковими стратегіями (Бондаренко, 2017).

Така діяльність сприятиме соціалізації студента, навчить планувати свою діяльність, використовувати різні технології, розвиватиме критичне мислення, привчатиме до відповідальності та організованості. Очолюючи керівні посади в організаціях, вони також вестимуть комунікацію із місцевою владою, очолюватимуть організацію проєктів та самостійно пропагувати здорові цінності та ідеї. Окрім вище зазначених, це впливає на розвиток багатьох якостей особистості: емпатії, поваги та щирості, вміння комунікувати та висловлювати власні думки, розвиток самоконтролю та толерантності, критичного мислення та ін.

Значний вплив на зміни в організації і проведенні виховних заходів відбулися через перехід на навчання в онлайн формат. Перед викладачами постала потреба у пошуку не лише інтерактивних платформ для проведення занять, а й можливостей організації виховної роботи у дистанційному форматі без зниження рівня її ефективності.

Заклади середньої освіти навчилися комбінувати режими навчання, то вища школа, на жаль, не має такої можливості. Адаптуючись до сучасних умов, викладачі почали використовувати інтерактивні ресурси та платформи, серед яких: Google Maps, Музеї Онлайн, Bamboozle, Canva, Kahoot, Breakrooms, Miro, YouTube, Moodle, ресурси Microsoft, Padlet та ін. Спочатку їх почали використовувати задля організації онлайн-занять, а пізніше й застосовувати в організації виховних і позааудиторних заходів. Окрім того, дуже поширеними є різноманітні безкоштовні онлайн навчальні платформи та курси. Це дає можливість студентам здійснювати самоосвіту та здобувати додаткові навички, наприклад: інформаційної грамотності, фінансової грамотності та ін.

Результативність та ефективність виховної роботи визначається здебільшого результатом аналізу психологічних особливостей студентів, їхніх сучасних потреб та, у результаті, підбором відповідних форм організації і методів виховання. У закладі вищої освіти має спостерігатися баланс між

різними формами організації та методами виховання, що у взаємодії матимуть значний вплив на розвиток студентів і формування особистості.

Висновки до розділу 1

У цьому розділі здійснено аналіз вікових особливостей студентів, визначено найактуальніші виклики та потреби, що постають перед сучасною молоддю та цим самим, обґрунтовано необхідність ефективної організації виховної роботи у закладах вищої освіти.

Окрім того, проаналізовано сутність, мету, функції та завдання виховного процесу у сучасній вищій школі України, а також охарактеризовано основні нормативні документи в галузі виховання. Зазначено, що організація виховної роботи має активувати процес самовиховання студентів.

Досліджено найактуальніші підходи до організації виховної роботи, серед яких: системний, діяльнісний, особистісно-орієнтований і компетентнісний, а також ціннісний, акмеологічний, культурологічний, синергетичний та фасилітаційний.

Зроблено висновок, що визначені підходи є міцно взаємопов'язаними, адаптованими до сучасних проблем і потреб студентства, а використання їх в єдності має неабиякий вплив на формування особистості студента. Підсумовано, що виховний вплив буде ефективним, якщо він здійснюється планово, систематично та цілеспрямовано, студенти долучаються до організації виховних заходів, рефлексують і є почутими, використовують інтерактивні технології та різноманітні сучасні платформи, а також методи залежно від потреб аудиторії.

Здійснено аналіз форм виховної роботи, форм організації та методів, визначено їх сутність та особливості підбору.

Беручи до уваги увесь опрацьований матеріал, зроблено висновок, що основними чинниками організації виховної роботи у вищій школі України є: імплементація сучасних підходів, систематична робота та спостереження, визначення чітких цілей і завдань, а також потреба в попередньому аналізі психологічних вікових особливостей студентів і підбір відповідних форм організації та методів. Окрім того, постає необхідність постійної залученості

викладача на різних етапах: попередня підготовка до організації виховної діяльності, проведення, а також аналіз результатів, підведення підсумків і подальше планування.

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ВИХОВНОЇ РОБОТИ В СУЧАСНОМУ ЗВО

2.1 Особливості організації виховної роботи студентів з досвіду Київського національного лінгвістичного університету

Виховна робота поруч із заняттями є необхідним елементом освітнього процесу. Одним із ключових завдань закладів вищої освіти наразі є виховання всебічно розвиненого громадянина, патріота своєї держави, готового до викликів сучасного світу, професіонала своєї справи зі стійкими цінностями та розумінням власної ролі у суспільстві.

Організація виховного процесу у Київському національному лінгвістичному університеті базується на Концепції виховної діяльності та Положенні про організацію виховної діяльності в КНЛУ. Відповідно до системного підходу, під час планування виховної роботи в університеті розробляються різномісцеві плани виховної діяльності (загальноуніверситетський, плани діяльності факультетів, кафедр, студентських рад, гуртожитків, академічних груп, кураторів тощо) (Соловей & Демчук, 2017).

Виховні заходи, що проводяться у КНЛУ, мають на меті: професійне зростання студентів, формування системи ціннісних ставлень, а також включення студентів у різні напрями практичної діяльності (Соловей & Демчук, 2017).

Попри те, що до організації виховної роботи в університеті долучаються чимало структур, однією із центральних виступає саме кафедра. Її завданням є спланувати виховну роботу, визначити мету та завдання на основі затверджених нормативних документів щодо організації освітнього процесу у закладах освіти України. Окрім того, кафедра слідкує за виконанням плану, розподіляє наукових працівників, організовує виховну роботу під час пробного навчання студентів, а також виробничої практики, співпрацює та модерує діяльність органів студентського самоврядування на факультеті, а також в гуртожитках, окрім того бере участь у виховних заходах (Костинська, 2016).

Відповідно до плану виховної роботи зі студентами кафедри педагогіки та методики навчання іноземних мов філологічного факультету освітніх технологій

на I семестр 2023/2024 н. р., організаційні та виховні заходи в університеті відбуваються регулярно та систематично, зокрема відбувається контроль за організацією виховної роботи студентів-практикантів у закладах середньої та вищої освіти, де вони відбувають пробне навчання.

У рамках морально-етичного виховання в КНЛУ проводяться виховні бесіди щодо академічної доброчесності, а також індивідуальні зустрічі з порушниками.

Згідно з Положенням про академічну доброчесність (2022) в університеті розроблена політика «нульової толерантності», а на факультетах, кафедрах, в академічних групах здійснюються заходи задля створення атмосфери доброчесності та дотримання всіх правил. Окрім того, студенти ознайомлюються з етичним кодексом КНЛУ, стандарти якого базуються на правилі «Не роби іншим того, чого не бажаєш собі» (Етичний кодекс, 2021, с.4).

За дотриманням усіх правил і вимог кодексу в університеті слідкує комісія з етики та врегулювання конфліктних ситуацій, що є незалежним органом і моніторить поведінку як студентів, так і науково-педагогічних працівників. Окрім того, в документі визначені цінності університету (Етичний кодекс, 2021): «інтелектуальна чесність, академічна відповідальність і академічна свобода та єдність» (с. 10).

Зі студентами також проводиться робота про любов до рідного краю, тематичні вечори та зустрічі, бесіди про права та обов'язки, а також громадянську свідомість. Окрім того, річний план виховних заходів (2023) передбачає виховання студентів у різних напрямках: національно-патріотичне, морально-етичне, інтелектуально-духовне, громадянсько-правове, художньо-естетичне, трудове та екологічне, а також заходи задля утвердження здорового способу життя. Він визначає його основні завдання виховання та очікувані результати, а відповідальність за організацію та вибір форм проведення покладає на відповідні факультети та кафедри.

У зв'язку із сучасними викликами, зокрема війною в Україні, багато студентів потребують психологічної підтримки. Згідно з рекомендаціями щодо

психологічного забезпечення освітнього процесу в КНЛУ (2022), куратори (наставники) академічних груп мають проводити регулярні виховні обговорення зі студентами, на теми: «Торгівля людьми», «Національні та європейські цінності», «Популяризація ненасильницької моделі спілкування» тощо. Окрім того, проводити індивідуальні та групові бесіди на тему ментального здоров'я, давати можливість студентам висловлювати свої переживання, встановити рівень довіри та взаєморозуміння, а також бути готовими надавати першу психологічну допомогу за потреби.

В університеті діє інститут кураторства, що забезпечує молодші курси викладачами-кураторами, а старші – наставниками для академічних груп. Зокрема, в університеті діє практика залучення старших курсів і студентського самоврядування до підтримки першокурсників. Задля спрощення їх адаптації до нового закладу вищої освіти для академічних груп 1 курсу, окрім викладача-куратора виділяється ще й куратор зі студентського активу III-IV курсів університету. Завдання юних студентів-кураторів допомогти першокурсникам зорієнтуватись у студентському житті, консультувати їх щодо організації освітнього процесу в КНЛУ, ознайомити із додатковими можливостями університету, поділитись порадами, беручи за основу власний досвід, і проявляти підтримку.

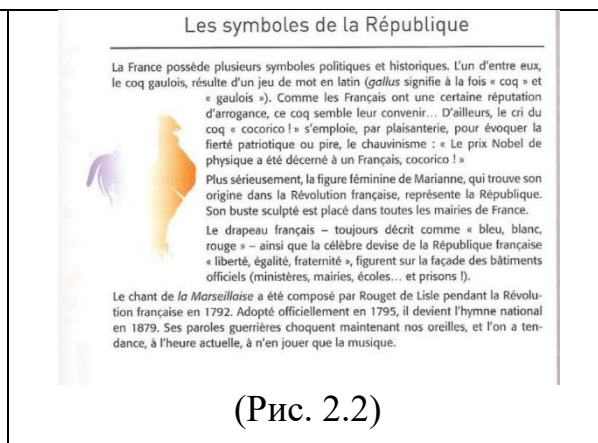
Київський національний лінгвістичний університет надає особливу увагу організації процесу виховання та всебічному розвитку студентів. Зокрема, виховний елемент має бути основою студентських занять: лекцій, практичних занять, позааудиторних заходів тощо. Це забезпечує неопосередкований вплив на студентів та забезпечує формування цінностей, навичок та особистісного розвитку.

Під час виробничої педагогічної практики, а також пробного навчання було досліджено підручники з англійської та французької мов для студентів 2 курсу на наявність у них виховного елемента.

Під час спостереження за заняттями із французької мови студентів 2 курсу, було проаналізовано та визначено виховний складник підручника "Vite et

(Рис. 2.1)

(Рис. 2.2)

bien” рівня В1 та занять загалом, окрім того вкорінення виховного елементу в позааудиторному заході французькою мовою та виховному заході у групі.

Більшість тем, пройдених на заняттях мають виховну мету та реалізують її здебільшого завдяки завданням для аудіювання, текстам для читання та лексичному матеріалу (наприклад: виразам ввічливості).

Тема «Політика та історія» (див. рис. 2.1, 2.2) виховує у студентів громадянську свідомість, розуміння функцій держави, обізнаність в історії та політичному устрої країни, мова якої вивчається. Також

Рис. 2.3

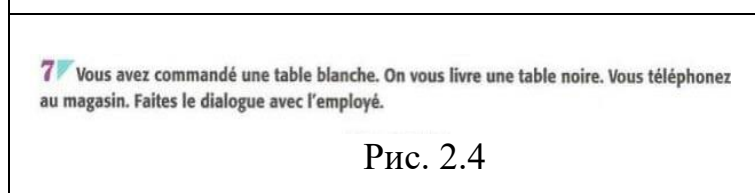

Рис. 2.4

тема про поведінку (див. рис. 2.3) виховує в студентів розуміння моральних норм суспільства, шанобливе ставлення до оточуючих і розвиває культуру поведінки загалом.

Завдання для усного мовлення сприяють розвитку рівня висловлювання студентів, ввічливості та вмінню комунікувати в іншомовному культурному середовищі (див. рис. 2.4). Окрім того, у підручнику наявні теми про важливість здорового способу життя, правильного харчування тощо.

Обидва відвідані заходи мають за основу виховну мету. На позааудиторному заході французькою мовою студенти віртуально подорожували Парижем, зокрема Лувром. Захід мав на меті виховати студентів у інтелектуально-духовному та художньо-естетичному аспектах. Виховний захід був проведений на тему релігій – «8 релігій, що панують у світі», й мав у собі за основу чітку інтелектуально-духовний виховний складник.

Під час проходження виробничої практики на 3 курсі було проаналізовано підручник з англійської мови Upstream рівня C1. Кожна з розглянутих нами тем підручника має в собі виховну цінність, зокрема у першому навчальному семестрі студенти опрацьовують теми: “Something to shout about”, “Escape Artists” та “People power”.

У цих розділах піднімаються теми про цінність родини, різноманітність людського вигляду та поняття краси, важливість здорового сну (рис. 2.5), активного відпочинку (рис. 2.6), культурного та естетичного розвитку (рис. 2.7), необхідності читання, емоційної стабільності (зокрема радості), цінність дружби та адекватної самооцінки.

Зроблено висновок, що рівень виховання в процесі навчання французької та англійської мов на 2 та 3 курсах у КНЛУ є високим і відповідним до усіх вимог. Підручники з французької мови ‘Vite et Bien’ та англійської мови “Upstream” є ефективними, оскільки досить велика кількість тем мають у собі

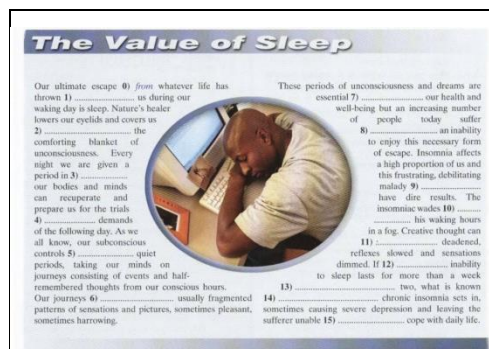

Рис. 2.5

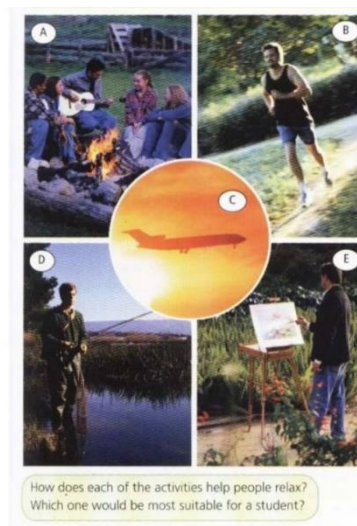

Рис. 2.6

Books, Films and Plays	
character(s)	shallow, unconvincing, likeable, convincing, believable
plot	overcomplicated, predictable, absorbing, gripping, riveting
special effects	cheap, laughable, stunning, staggering, astounding
photography	poor, amateurish, breathtaking, incredible, impressive
acting/performance(s)	wooden, appalling, natural, powerful, spectacular
writing/script	contrived, confusing, realistic, thought-provoking, compelling

One of the problems with this film is that the main character is extremely shallow and unconvincing. The plot, however, is absolutely riveting.

Рис. 2.7

виховний елемент. Окрім того, теми визначені у підручнику є актуальними та цікавими для студентів.

Під час навчальної педагогічної практики на 2 курсі було проаналізовано імплементацію діяльнісного підходу під час організації виховних заходів у КНЛУ, а саме залучення студентів до підготовки та організації заходів.

Під час проведення напівстандартизованого інтерв'ю з викладачем англійської мови було з'ясовано, що викладач постійно намагається повністю або частково долучити студентів до організації виховної роботи та мотивує до участі в загальноуніверситетських виховних заходах. Рівень залучення дуже залежить і від обраної форми проведення, оскільки іноді студенти активно долучаються до підготовки заходу, а іноді безпосередньо на самому заході. Попри те, викладачка зазначила, що інколи студентство дуже важко залучити до організації виховних заходів, особливо якщо обрати формою проведення лекцію чи презентацію.

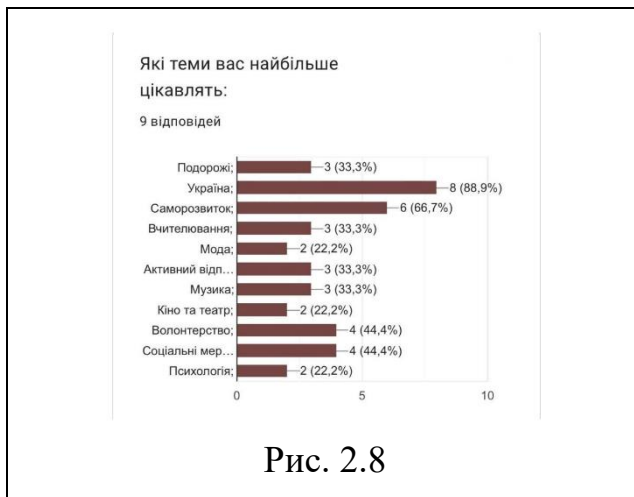
Інтерактивні та активні форми проведення переважають і впливають на підвищення позитивної мотивації. Хоча зараз переважає формат онлайн, у групі систематично відбуваються виховні заходи, а інколи їх об'єднують із позааудиторними з англійської мови. Заняття з іноземних мов мають не лише розвивати комунікативний складник, а й виховний, зокрема: міжкультурну компетентність, повагу та толерантність до різних культур та їх представників, етику спілкування тощо. Викладач відзначила необхідність вкорінювати виховні цінності в усі студентські види діяльності, проекти та заходи, аби сприяти всебічному розвитку студентів і під час вивчення іноземних мов.

У результаті проведеного дослідження, спостереження на виховних заходах і заняттях з англійської мови, ми дійшли до висновку, що студенти 2 курсу постійно залучені до організації виховних заходів. Рівень активності та самостійності студентів під час організації зростає відповідно до обраної тематики, яка відповідає інтересам та віковим особливостям, або ж є актуальною та важливою на сучасному етапі розвитку суспільства.

З метою підбору теми та форми організації виховних заходів було проведено анонімне анкетування для студентів 3 курсу задля визначення їхніх інтересів та вподобань.

У результаті дослідження було встановлено, що студенти активно цікавляться новинами, темою війни та України на міжнародній арені. Багато студентів є членами різних клубів, зокрема зарубіжної літератури та поезики в КНЛУ, грають в театрі, займаються музикою та спортом, цікавляться модою та індустрією стилю, люблять подорожувати та активно проводити своє дозвілля.

За результатами аналізу опитування (див. рис. 2.8) визначено список відповідних тем: «Можливості для волонтерства», «Інформаційна грамотність», «Сучасні вчительські тенденції» та «Україна у тренді».

Враховуючи різносторонність студентів, було обрано останню тему «Україна в тренді», оскільки це питання про культуру України, перспективи та напрями її розвитку та закріплення на міжнародній арені є дуже актуальним. У цій темі вдалося поєднати улюблені напрями кожного

студента, дотримавшись індивідуалізації виховного впливу та особистісного підходу.

У підготовці до заходу студенти проявляли ініціативу та зацікавленість, були дуже активними та пропонували власні ідеї щодо методів виховного заходу, тому, відповідно до діяльнісного підходу, що є основою виховання та самовиховання у ЗВО, долучено студентів до роботи і на етапі підготовки, і на етапі проведення виховного заходу. Студенти обирали напрям, який їх цікавить, та готували цікаву інформацію про успіхи України у обраній галузі. Окрім того, студентами було проведено дослідження серед свого оточення віком від 18 до 30 років задля визначення рівня підтримки молоддю української культури, бізнесу та мови.

Результати опитування дали можливість провести виховний захід на високому рівні із застосуванням різних підходів до організації виховної роботи.

Було визначено, що на базі Київського національного лінгвістичного університету діють позанавчальні секції та клуби. Зокрема, при університеті діє центр культури та мистецтв, який щорічно організовує різноманітні заходи та концерти для студентів, серед яких: День захисника та захисниці, День вишиванки, День рідної мови тощо. Студенти мають змогу приєднатись до різних колективів: хореографічного, вокального, театрального та інструментального. Також студенти можуть відвідувати спортивні заняття, зокрема з волейболу.

Під час досліджень, здійснених на виробничій педагогічній практиці та пробному навчанні у КНЛУ, було визначено основні чинники, які впливають на активність студентів та їх залучення до організації виховної роботи у групі: підбір тематики відповідно до інтересів студентів та їх вікових й індивідуально-психологічних особливостей, розуміння важливості й мети заходу, обрані форми проведення, активна участь безпосередньо у заході, а також використання новітніх технологій, візуального контенту та інтерактивних платформ. Окрім того, студентам особливо до вподоби виховні заходи із практичним складником або із запрошеними гостями.

2.2 Вплив студентського самоврядування на виховання та самовиховання студентів

Одним із ключових завдань організації виховного процесу у закладах вищої освіти є створення середовища для ефективного виховання та самовиховання студентської молоді, що сприятиме формуванню їхнього всебічного розвитку та лідерських якостей, даватиме змогу впливати на організацію соціального життя студентів і представлення їхніх інтересів перед адміністрацією університету. Це слугувало необхідністю у створенні студентського самоврядування у закладах вищої освіти України.

Студентське самоврядування забезпечує студентів унікальною можливістю для розвитку управлінських, комунікаційних, ініціативних і лідерських навичок. Окрім того, вони можуть не лише навчатися на практиці, а й бути корисними для розвитку соціального життя студентів та університету загалом. Існує багато прикладів успішних світових лідерів, які почали свій шлях із студентського самоврядування, що вкотре підтверджує його актуальність і вплив на лідерські та організаторські якості молоді. Серед них Барак Обама, Ангела Меркель, Девід Кемерон та ін. Для них участь в студентському самоврядуванні слугувала опорною точкою для навчання управління, стратегування, менеджменту тощо, що є необхідним для успішного працевлаштування. Як було зазначено, сучасне суспільство потребує не тільки фахівця у певній сфері, але всебічно розвинену особистість, котра впорається з будь-якими викликами професійного життя (Soatova, 2023).

Студентське самовиховання є важливим чинником ефективного виховання та самовиховання молоді, оскільки допомагає не лише брати участь у прийнятті рішень та організовувати соціальне життя студентів в університеті, а й розвивати важливі навички, знання та цінності, що необхідні для подальшого професійного та особистісного розвитку.

Примірним положення про студентське самоврядування у закладах вищої освіти України (2007) відзначено, що органи студентського самоврядування «створюються на добровільних виборних засадах за ініціативою студентів і є складовою громадського самоврядування вищого навчального закладу».

Студентське самоврядування у закладі вищої освіти є багаторівневим, здійснюється на рівні університету, факультету, академічної групи, гуртожитків, тощо (Закон, 2014).

Окрім того, студентське самоврядування різних закладів освіти має право взаємодіяти між собою, не має залежати від партій чи інших політичних організацій та їхнього впливу, а метою є створення умов для успішного самовиховання особистості, а також «самореалізації особистості студентів і

формування у них організаторських навичок, лідерських якостей, відповідальності за результат своєї праці тощо» (Примірне положення, 2022).

Студентське самоврядування виконує безліч завдань, серед яких представництво інтересів студентів, організація виховних і позааудиторних заходів та активностей, допомога у вирішенні проблем і труднощів студентів, координація різноманітних проєктів та ініціатив, популяризація принципів академічної доброчесності та цінностей університету, зовнішня співпраця з місцевими органами влади та різними громадськими організаціями, а також створення сприятливого середовища для розвитку та самореалізації студентів, тощо (Положення про студентське самоврядування, 2022).

За період діяльності закладів вищої освіти можна виділити три основні типи студентського самоврядування: імітаційний (ігровий), псевдоділовий і демократичний (Богданова, 2015).

Імітаційний тип самоврядування передбачає наслідування структури державного ладу та наявності різних органів управління. Цей тип самоврядування називають ще «ігровим», що пояснює його основну сутність – органи студентського самоврядування, які мають здебільшого формальний вплив на управління закладом вищої освіти, а основні рішення приймаються виключно адміністрацією.

Псевдоділовий тип самоврядування передбачає створення студентського уряду та численних студентських угруповань, які не наділяються відповідними повноваженнями для впливу на управління університетом. Органи такого самоврядування представляють інтереси та бажання студентського колективу, але їхні повноваження дуже обмежені.

Демократичний тип самоврядування є основою студентського залучення та реалізації принципу індивідуалізації освіти та імплементації особистісно-орієнтованого підходу. Студентські органи мають можливість організовувати соціальне життя студентів в університеті, а також впроваджувати різні молодіжні проєкти та ініціативи. Основою даного типу самоврядування є педагогічне партнерство, що дає змогу студентам впливати на прийняття стратегічних

рішень щодо організації освітнього процесу студентів, висловлювати власні думки та пропозиції, а також співпрацювати з адміністрацією.

Ефективна діяльність студентського самоврядування можлива лише за наявності співпраці з адміністрацією та підтримці під час прийняття рішень, організації різноманітних студентських заходів тощо.

У Київському національному лінгвістичному університеті студентське самоврядування функціонує відповідно до демократичного типу. Згідно зі Статутом КНЛУ (2021) студентський парламент бере участь у засіданнях вченої ради на різних рівнях, а також у конференції трудового колективу.

Усі студенти, що навчаються в університеті, є рівними та можуть брати участь в органах студентського самоврядування, якщо їх оберуть шляхом таємного голосування. Відповідно, через порушення чи невиконання своїх обов'язків тим самим шляхом вони можуть бути усунутими. Перевибори до студентської ради КНЛУ та зміни до положення здійснюються на Конференції студентів університету (Положення про студентське самоврядування, 2021).

До складу студентської ради входять: голова університету та його заступники, секретар, голови факультетів, а також голови усіх гуртожитків. За контролем фінансової звітності та використанням майна університету слідкує Контрольно-ревізійна комісія, котра теж обирається зі студентів та є незалежною від органів студентського самоврядування.

Відповідно до виборів до парламенту КНЛУ здійснюються також вибори голів і членів парламенту факультетів.

Перед виборами до парламенту кандидати мають час провести свою агітаційну компанію: представляють себе, створюють агітки (постери, відеоролики, візитівки тощо), організують зустрічі зі студентами тощо.

Голова студентської академічної групи (староста) є обраною студентами групи та представляє їхні інтереси.

Окрім діяльності студентського самоврядування в університеті, у КНЛУ також є ефективно організоване студентське самоврядування у гуртожитках: обираються голови, старости поверхів чи блоків. Вони представляють інтереси

студентів, що проживають в гуртожитках, організують заходи для проведення дозвілля, слідкують за побутом та умовами проживання, організують чергування тощо.

Під час навчальної педагогічної практики було проведено анонімне анкетування студентів 2 курсу з метою визначення рівня обізнаності студентів у діяльності студентського самоврядування у КНЛУ, рівня комунікації самоврядування назовні та перешкод залучення бажаючих до діяльності парламенту.

У результаті дослідження було визначено, що студенти 2 курсу досить у загальному орієнтуються в суті та діяльності органів студентського самоврядування. Попри те, що більша частина опитаних студентів не є залученими та не планують долучатися до роботи органів студентського самоврядування університету, усі респонденти брали участь у цьогорічних виборах, а більша частина – знає представників студентського самоврядування факультету, на якому навчаються.

Студентський парламент комунікує зі студентами через соціальні мережі, ділиться результатами своєї діяльності та можливостями долучення до організації різних заходів і проєктів. Наприклад, студентський парламент філологічного факультету освітніх технологій спілкується зі студентами через різні телеграм канали, а також веде сторінку факультету у мережі інстаграм. Ці сторінки виконують інформативну функцію, ознайомлюють студентів із заходами на факультеті, оновлюють розклад занять, звітують про діяльність тощо. Окрім того, парламенти різних факультетів активно співпрацюють між собою та перехресно залучають студентів до заходів. Зокрема, у соціальних мережах вдалося відслідкувати, що у першому семестрі поточного навчального року студенти організували семінар про емоційне вигорання та як його уникнути, обговорення емоційної стійкості, брали участь у фестивалі «Я – молодий патріот України» тощо. Окрім того, у вересні в КНЛУ відбулися вибори до студентського самоврядування.

Основними перешкодами для долучення студентів до самоврядування у КНЛУ на момент дослідження (див. рис. 2.9) є дистанційна форма організації роботи, технічні труднощі (регулярна відсутність зв'язку та світла), невпевненість в собі та боязнь брати на себе відповідальність під час воєнного стану.

Студентське самоврядування в системі виховної роботи в закладі вищої освіти є невід'ємним елементом. Не зважаючи на те, що усі студенти підпадають під вплив виховання в університеті, проте участь у студентському самоврядуванні надає можливості для організації ефективного самовиховання студентів та їх участь у ньому є опціональною. Заклади вищої освіти мають забезпечити рівні можливості для студентів щодо залучення до самоврядування, а також підтримувати розвиток і діяльність студентського парламенту на усіх університетських рівнях.

2.3 Рекомендації щодо вдосконалення системи виховної роботи в ЗВО

Система виховної роботи у закладах вищої освіти України має постійно розвиватися та вдосконалюватися разом із появою різних новітніх технологій, підходів до організації освітнього процесу, індивідуалізацією системи освіти та суспільними потребами.

На основі опрацювання теоретичних джерел, здійснених досліджень і виробничої практики у ЗВО було розроблено такі рекомендації:

1. Системність і комплексність. Виховна робота у закладах вищої освіти має здійснюватися постійно, послідовно та неопосередковано. Поодинокі масові заходи мають лише формальний вплив і не сприяють розвитку особистості студентів. Виховний складник є обов'язком будь-якого заняття в

університеті: лекцій, семінарів, позааудиторних заходів чи студентської практики. Підручники мають бути підібрані відповідно до наявності виховного елементу, а основою занять має бути виховна мета.

2. Виконання мети та завдань. Виховна робота в закладах вищої освіти має базуватися на впровадженні визначеної нормативними документами мети, виконання завдань і функцій.

3. Індивідуалізація виховного процесу. Під час проведення виховної роботи зі студентами на різних ступенях необхідно зробити попередню дослідницьку діяльність, з'ясувавши потреби студентів, їхні зацікавленості та вікові особливості конкретного курсу.

4. Актуальність. Поставлена виховна мета роботи має завжди відповідати сучасним потребам суспільства. Студенти мають бути обізнаними в актуальних темах, проблемах і викликах суспільства, мати розширений світогляд та розвивати навички, необхідні для функціонування в сучасному світі.

5. Активна залученість студентів. Основою процесу самовиховання є діяльність. Відповідно, організовуючи виховні заходи, потрібно подбати про максимальне залучення студентів до підготовки, організації та участі в усьому заході. Для цього можна щоразу формувати актив групи, або залучати повністю усіх студентів, водночас розподіливши обов'язки. Поза межами виховних заходів викладач теж має здійснювати виховну роботу, зокрема використовуючи різні методи: доручення, привчання, заохочення, створення різних виховних ситуацій тощо.

6. Приклад викладача. Викладач є одним із найважливіших чинників виховного процесу, оскільки має прямий вплив на реалізацію виховної роботи студентів. Викладачі мають показувати приклад, бути відповідальними, дотримуватися педагогічної етики та толерантності зі студентами. Окрім того, найважливішою умовою є плекання поширених студентам цінностей, дотримання запропонованих правил та ідей. Викладач має усвідомлювати, що він є прикладом для студентів і розвивати в собі найкращі риси педагога та особистості.

7. Розвиток ключових компетентностей. Виховний процес у закладі вищої освіти має мати на меті розвиток загальних, спеціальних та інтегральної компетентності, розвиваючи у студентів не лише професіоналізм в обраній галузі, але й м'які навички для ефективного функціонування в суспільстві.

8. Менторство. Під час навчання у ЗВО студенти потребують постійної підтримки та менторства викладачів. Для молодших курсів необхідно забезпечити кураторів для академічних груп, також можна долучати студентський актив старших курсів. Для старших курсів потрібно також подбати про викладача-наставника, до якого вони завжди зможуть звернутися у разі потреби. Під час дистанційного навчання та активізації самонавчання, аби розвантажити роботу викладачів, потрібно подбати про наявність тьютора, який мотивуватиме та підтримуватиме студентів.

9. Психологічна підтримка. У закладах вищої освіти, особливо у сучасних умовах війни, у студента має бути можливість безкоштовно звернутися до психолога, аби отримати консультацію та підтримку. Аби бути максимально ефективним, спілкування із фахівцем має бути анонімним і ґрунтуватися на довірі між учасниками. Така можливість є обов'язковою, адже може запобігти невідворотні наслідки.

10. Діяльність позанавчальних клубів. Заклад вищої освіти має розвивати та популяризувати діяльність позанавчальних клубів і секцій. Студенти мають мати можливість всебічно розвиватися, пробувати себе у нових галузях і видах діяльності. Секції постійно мають оновлюватися відповідно до потреб студентів.

11. Студентське самоврядування. У закладі вищої освіти студентське самоврядування посідає ключове місце в системі виховної роботи. Воно має бути організованим відповідно до усіх нормативних документів, опираючись на демократичний тип організації. Органи студентського парламенту мають мати право голосу, підтримку та налагоджені зв'язки із адміністрацією. Самоврядування має бути налагоджено на усіх рівнях в університеті, а також у студентських гуртожитках. Можливість бути обраним до студентського

самоврядування має бути рівною в усіх студентів університету, а вибори прозорими та анонімними, наслідуючи ідеальну систему виборчого процесу у державі.

12. Використання інтерактивних технологій і технічних засобів. Урізноманітнення проведення виховної роботи для студентів є необхідним у зв'язку із підвищенням мотивації, як до навчання, так і до самовиховання студентів. Організації командної роботи та різних інтерактивних технологій забезпечує виховання студентів під час цікавої та пізнавальної діяльності. Окрім того, проводячи виховну роботу дистанційно, викладачеві необхідно використовувати різноманітні платформи, відеоролики, презентації та візуалізації задля фокусування уваги студентів і зацікавлення їх у запропонованому виді діяльності.

На основі запропонованих рекомендацій було розроблено два сценарії виховних заходів для студентів закладів вищої освіти українською та англійською мовами.

Методична розробка виховного заходу №1

«Україна в тренді»

1. Тема заходу: «Україна в тренді»

2. Виховна мета: виховання любові, гордості та поваги до своєї країни, утвердження патріотичних цінностей, культивування кращих рис української ментальності та працелюбності.

3. Методика проведення:

а. Форма організації – обговорення;

б. Актуальність: у зв'язку з повномасштабним вторгненням російської федерації в 2022 році, Україна стала однією із найпопулярніших тем для обговорення в світі. Наша держава стала символом незламності, свободи та боротьби демократичних цінностей проти тоталітаризму.

Інтерес до нашої держави став однією із причин зростання популярності української культури в світі.

Попри те, окремі громадяни України досі живуть із історично нав'язаним почуттям меншовартості та вважають будь-яке українське культурне явище неякісним і застарілим. Насправді ж українська культура є унікальною, а представники інших країн часто захоплюються нею.

Молода українська держава, яка здобула незалежність лише 32 роки тому, має значні успіхи в галузях науки, культури та бізнесу, які є недооціненими.

Завдання вищої освіти полягає у формуванні в молоді ціннісного ставлення до надбань і культури своєї держави та виховання їх на засадах патріотизму.

с. Обладнання та наочність: тематична презентація;

4. Підготовчий етап

На підготовчому етапі, в рамках психолого-педагогічного дослідження, було розроблено анкетування для виявлення потреб, інтересів і позанавчальної діяльності студентів академічної групи. На основі дослідження було визначено кілька тем, які зацікавили студентів. Обговорили результати дослідження із куратором студентської академічної групи та разом зі студентами обрали найкращу тему серед нами запропонованих. Перед проведенням заходу визначили форму проведення, актив студентів з підготовки та проведення. Визначили завдання, які студенти мали підготувати/дослідити та розподілили напрями відповідно до бажань студентів. Після того було складено сценарій заходу та відбулася підготовка до проведення.

5. Зміст заходу (сценарій):

I. Вступна частина

1.1 Вступне слово куратора. Введення в контекст, актуалізація теми заходу.

Куратор: Доброго дня, шановні студенти! Як ваші справи? Розкажіть нам про свій ранок, продовживши речення:

- Сьогодні зранку я посміхнувся/-лась, тому що...
- З яким кольором у вас асоціюється сьогоднішній день?

Куратор: Сьогодні ми зустрілись з вами, щоб обговорити дуже актуальну тему: сучасний розвиток культури, бізнесу та популяризація України. Україна

зараз на всіх платформах світу та є популярною у багатьох галузях. Усі підтримують нашу державу, що дає дуже багато переваг і в культурному просторі, і в сфері бізнесу. Наша культура насправді дуже мальовнича і цікава для іноземців, як і багато українців тут, після повномасштабного вторгнення, переосмислили своє ставлення до української культури і почали активно підтримувати її. Це також є дуже важливим для сучасного бізнесу сьогодні. Завдяки цьому почало з'являтися багато якісної продукції і не тільки: стрімкий розвиток української музики на різні мотиви, нові якісні бренди одягу та аксесуарів, книги українських авторів, які перекладають різними мовами, перемоги в спортивному секторі та багато іншого. Завдяки попиту та підтримці, ми почали показувати неймовірні результати у всіх сферах культури, що вкотре доводить, що українці – неймовірні, і нам є чим пишатися!

II. Основна частина

2.1. Обговорення цитати, відповіді на запитання

Одного разу відомий французький діяч Едуар Ерріо сказав: «Культура – це те, що залишається, коли все інше забуто». Чи згодні ви з цим твердженням? Як Ви розумієте поняття «культура»? Чи вважаєте ви, що з кожним поколінням культура може змінюватися?

2.2. Відповіді на запитання

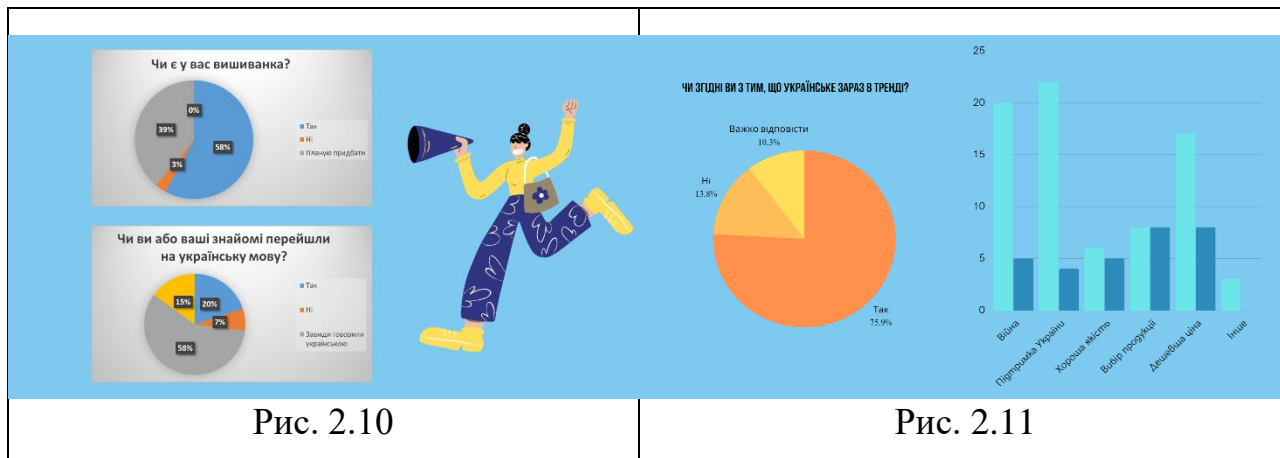
1. Які, на вашу думку, зараз постають найбільші виклики перед молоддю?
2. Чи в підтримуєте ви український бізнес? Чому зараз важливо це робити?
3. Що з української продукції найбільше вам сподобалось останнім часом?

2.3. Представлення студентського дослідження, обговорення результатів

Староста: Нам з одногрупниками було дуже цікаво, наскільки наша молодь змінила ставлення до української продукції та культури після повномасштабного вторгнення. Тому ми провели анонімне анкетування серед студентів нашої

групи, а також наших друзів і знайомих віком від 18 до 30 років та дізналися, що...

Приклад представлення див. рис. 2.10, 2.11.

Староста: Шановні колеги, як Ви вважаєте, які висновки можна зробити згідно з результатами нашого дослідження? Які можливості для України дає популяризація її культури та продукції по усьому світу?

2.4. Презентації студентів, обговорення

Куратор: Сьогодні ми хочемо побороти стереотип, що «все українське неякісне», представити сучасні українські надбання, якими ми можемо пишатися та поділитися рекомендаціями. Кожен студент готував на сьогодні раніше обраний напрям, хто хотів би розпочати сьогодні?

Приклади студентських презентацій див. рис. 2.12, 2.13, 2.14.

III. Заключна частина

3.1. Відповіді на запитання

Чи пишаєтесь ви, що живете в Україні?

Які виклики та перспективи стоять перед нашою країною найближчим часом?

Якою ви бачите нашу країну в майбутньому? Як кожен може долучитися до її розвитку вже зараз?

3.2 Рефлексія, обговорення

Поділіться з нами, чи сподобався вам сьогоднішній захід:

1. Чи було вам цікаво готуватись до нашої події?
2. Що вам найбільше запам'яталося? Які висновки ви зробили?
3. Чи вважаєте ви тему заходу актуальною? Чи було вам корисно?
4. Що б ви хотіли змінити?
5. Чи було вам комфортно на заході?
6. Чи хотіли б ви поділитись про своїми враженнями про наш захід?

3.3 Підведення підсумків

К.: Дуже дякуємо усім за участь в нашій зустрічі! Було дуже цікаво послухати ваші рекомендації та більше дізнатись про нашу країну. Україна зараз має дуже хороший потенціал і це неймовірний культурний прорив. Ми справді маємо дуже пишатися нашим, українським, бо руйнуючи стереотипи, ми відкриваємо собі шлях до успіху. Сподіваємося, що сьогодні вам вдалося почерпнути мотивації ще більше любити і підтримувати своє та зламати стереотип, що українська культура не може бути сучасною та успішною.

Методична розробка виховного заходу № 2

«Interstellar» (англійською мовою)

1. Тема заходу: «Interstellar»

2. Виховна мета: виховання почуття поваги до культури та історії рідного краю, формування естетичних смаків, розширення кругозору студентів, виховати інтерес до вивчення космосу.

3. Методика проведення:

a. Форма організації – віртуальна екскурсія.

b. Актуальність: наразі світ знаходиться на одній із найвищих стадій розвитку науки, в тому числі космонавтики та астрономії. Наразі декілька приватних і державних організацій планують висадку людини на Марс та його колонізацію. З цього можна зробити висновок, що людям цікавий Космос, а його підкорення є викликом для багатьох поколінь. Певні досягнення в космонавтиці має і Україна: наші вчені беруть участь у дослідженні Космосу, ми виробляємо комплектуючі до супутників та ракетноносіїв, беремо участь в міжнародних космічних програмах. Це може стати основою для створення в майбутньому власної української космічної програми.

c. Обладнання та наочність: тематична презентація, онлайн платформа віртуального 3D туру, вікторина про космос на платформі Bamboozle;

4. Підготовчий етап

На підготовчому етапі, було запропоновано різні теми виховного заходу з урахуванням тематики опрацьованої на заняттях з англійської мови. Разом зі студентами було обрано віртуальну екскурсію до музею космонавтики ім. С.П. Корольова. Перед проведенням заходу було визначено форму проведення, актив студентів з підготовки та проведення. Визначено завдання та розподілено між студентами. Після того було складено сценарій заходу англійською мовою та відбулася підготовка до проведення.

5. Зміст заходу (сценарій):

I. Вступна частина

1.1 Вступне слово куратора. Введення в контекст, актуалізація теми заходу.

Викладач: Good morning everyone!

We're delighted to see you here. We hope you've had enough rest and packed everything you need for this fantastic trip. We've been traveling the world together for three weeks now, but today, we have a special flight planned - a journey into space.

Space has always captivated us with its beauty, and today we can explore its history of space flights. So, buckle up, and get ready for takeoff!

In space there are incredible planets and each of them is unique. How do you feel on the scale of planets today?

Приклад візуалізації див. рис. 2.15.

II. Основна частина

2.1 Обговорення цитати

Викладач: The English scientist, inventor, and writer Arthur Charles Clarke once said: “Two possibilities exist: either we are alone in the universe or we are not. Both are equally terrifying”. And this quote became one of the most popular about space and the universe.

Why do you think?

How do you understand these words?

Do you think there are other creatures in space?

2.2 Відповіді на запитання

1. What do you know about space? What would you like to share with the audience?
2. What do you think you can see on Earth from space?
3. Why does humanity strive to fly into space?
4. Would you like to fly into space?

2.3 Експедиція до музею, презентація доповідей

Викладач: As you enter our museum, you'll feel the grandeur and atmosphere of space and flights. It's interesting to note that during the museum tour, you'll be accompanied by an incredible robot that provides informative content and videos in Ukrainian. Now, let's head to our first exhibit and begin the adventure.

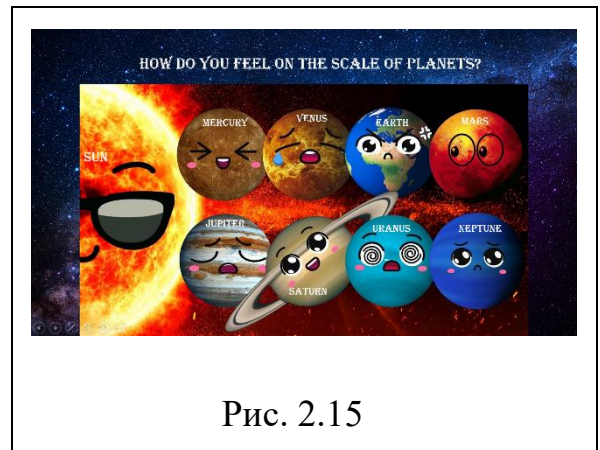

Рис. 2.15

(Студенти презентують підготовлені доповіді про різні експонати, приклади експонатів див. рис. 2.16, 2.17, 2.18.)

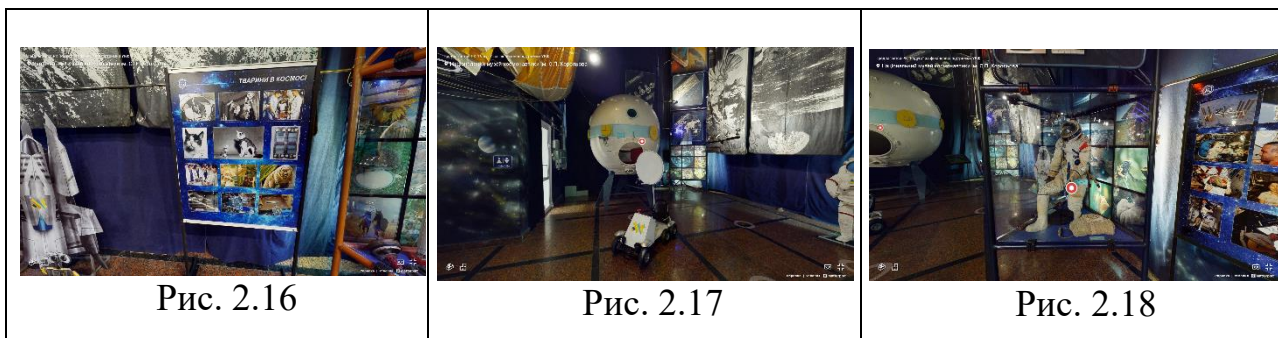

Рис. 2.16

Рис. 2.17

Рис. 2.18

2.4. Вікторина

Викладач: Thank you all very much for such an incredible excursion. That you prepared so well and we learned much more about space and flights. And now let's test our knowledge and see what we managed to remember today.

Приклад запитань до змагу на платформі Bamboozle див. 2.19, 2.20.

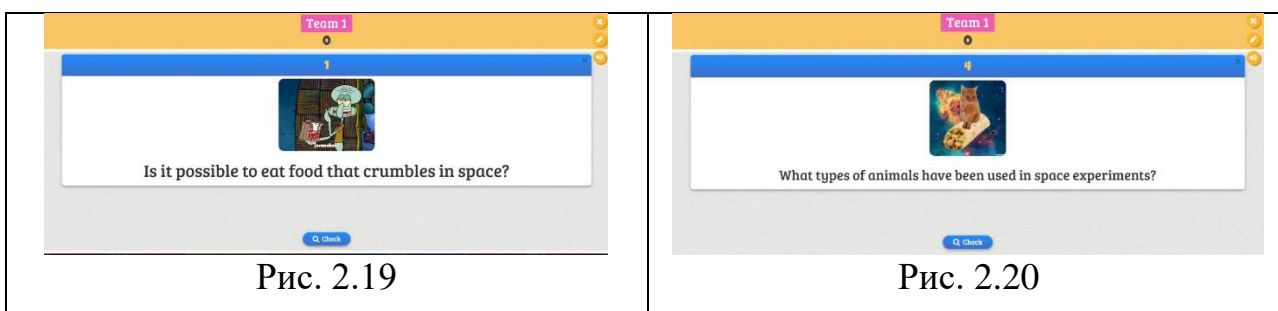

Рис. 2.19

Рис. 2.20

III. Заключна частина

3.1. Відповіді на запитання

1. If you were an astronaut, where would you fly?
2. Have you changed your mind about space?
3. Would you like to go into space after our flight?

3.2 Рефлексія

Викладач: Please share your feedback about your experience during the flight:

1. Today I liked the most ...
2. I didn't like today...
3. I remembered ...
4. It was difficult for me...
5. It was easy for me...
6. Where would you like to travel next time?

3.3. Підведення підсумків

Викладач: Thank you for the space flight! We have gained a wealth of knowledge about space, flights, the history of space exploration, and the first astronauts. We learned a lot and improved our listening and memory during your wonderful presentations. I hope you will continue studying space and history with enthusiasm. We hope to travel with you again in the future.

Висновки до розділу 2

У цьому розділі на основі дослідження проведено аналіз організації виховної роботи у Київському національному лінгвістичному університеті. Зокрема, визначено, що виховна робота в університеті відбувається на високому рівні, студенти активно долучаються до організації виховних заходів, а їхні інтереси та актуальність є врахованою. Також виховний елемент у визначених підручниках є наявний і достатній, що забезпечує реалізацію виховної мети під час занять з іноземних мов. Досліджено діяльність інституту кураторства при університеті.

Досліджено сутність та організацію студентського самоврядування в університеті. Визначено, що студенти ознайомлені з діяльністю студентського самоврядування та різноманітних клубів, мають доступ та рівні права щодо участі в парламенті. Студентський парламент в КНЛУ активно комунікує зі студентами через соціальні мережі, регулярно організовує різні заходи та ініціативи. Описано, що участь студентів в студентському самоврядуванні є

опціональною, проте вона має значний вплив на розвиток особистості, а також формування лідерських та організаторських навичок.

На основі досліджень, пробного навчання та виробничої практики сформовано рекомендації для підвищення ефективності виховного процесу у закладах вищої освіти, серед них виділено: системність і комплексність, виконання мети та завдань, індивідуалізація виховного процесу, актуальність, активна залученість студентів, приклад викладача, розвиток ключових компетентностей, менторство, психологічна підтримка, діяльність позанавчальних клубів, студентське самоврядування, використання інтерактивних технологій і технічних засобів. На основі запропонованих рекомендацій розроблено сценарії двох виховних заходів на рівні академічної групи.

ВИСНОВКИ

Виховна робота у закладі вищої освіти України є основою освітнього процесу. Ключовим завданням ЗВО є виховання всебічно розвиненої особистості, що зможе ефективно функціонувати у сучасному суспільстві та адаптуватися до змін у світі.

У результаті проведених аналізів, досліджень, пробного навчання, а також виробничої практики було теоретично обґрунтовано, розроблено та на практиці перевірено рекомендації щодо підвищення ефективності виховного процесу у вищій школі.

Метою роботи було теоретичне дослідження сутності виховного процесу у закладах вищої освіти України та пошук шляхів підвищення його ефективності. У ході реалізації цієї мети було опрацьовано наукову літературу на тему організації виховного процесу та здійснено аналіз виховної роботи в КНЛУ під час виробничої педагогічної практики та пробного навчання. Результати проведеного аналізу підтвердили важливість виховання у закладах вищої освіти та необхідність його постійного розвитку та модернізації.

В основу запропонованих рекомендацій покладено обов'язкові чинники, що мають виховний вплив на формування особистості студентів, забезпечення їхньої мотивації та різнобічного розвитку під час здобуття вищої освіти. Ефективність і необхідність цих рекомендацій було перевірено під час виробничої педагогічної практики та в результаті було запропоновано два сценарії виховних заходів українською та англійською мовами. Його результати показали позитивну динаміку, зацікавлення студентів у виховних заходах, активне залучення до організації, реалізацію поставленої виховної мети та підтвердили актуальність проведення ефективної та систематичної виховної роботи в закладі вищої освіти.

Отримані в ході виконання кваліфікаційної роботи результати засвідчують доцільність та потребу у постійному та систематичному дослідженні виховної роботи у закладах вищої освіти та пошуку нових шляхів для підвищення ефективності її реалізації.

РЕЗЮМЕ

Кваліфікаційна робота присвячена темі «Шляхи підвищення ефективності виховного процесу у сучасній вищій школі України». Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, резюме та списку використаних джерел.

У першому розділі нами розглянуто вікові особливості студентів закладів вищої освіти, визначено та описано мету, функції та завдання виховної роботи, а також досліджено новітні підходи до організації виховної роботи зі студентами.

У другому розділі нами було досліджено особливості організації виховної роботи студентів з досвіду Київського національного лінгвістичного університету, описано вплив студентського самоврядування на виховання та самовиховання студентів, розроблено рекомендації щодо вдосконалення системи виховної роботи у ЗВО і на їх основі запропоновано сценарії двох виховних заходів: українською та англійською мовами.

У загальних висновках висвітлені підсумки теоретичного аналізу, результати дослідження, пробного навчання і виробничої практики, їх актуальність та важливість запропонованих рекомендацій щодо покращення виховного процесу у вищій школі України.

Ключові слова: виховний процес, всебічне виховання особистості, студентське самоврядування, самовиховання студентів.

SUMMARY

The topic of the qualification work is "Ways to increase the effectiveness of the educational process in modern higher education in Ukraine." It consists of an introduction, two chapters, conclusions, a summary, and references.

In the first chapter, we focused on the age characteristics of students in higher education institutions, defined and described the purpose, functions, and tasks of educational work. We also researched the latest approaches to organizing educational work with students.

In the second chapter, we investigated the peculiarities of organizing educational work at Kyiv National Linguistic University. We described the influence of student self-government on education and self-education, developed recommendations for improving the system of educational work in higher education institutions, and proposed scenarios for two educational activities in Ukrainian and English languages.

The general conclusions highlight the results of the theoretical analysis, research, and trial teaching. We emphasized the importance of the proposed recommendations for improving the educational process in higher education in Ukraine.

Keywords: educational process, comprehensive personality education, self-education of students.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Авдєєва, І. М., & Мельникова, І. М. (2007). Інноваційні комунікативні технології в роботі куратора академгрупи: Навчальний посібник. Професіонал.
- Балл, Г. О., & Медінцев, В. О. (2011). Особистість як індивідуальний модус культури і як інтегративна якість особи. *Горизонти освіти*, 3(31), 7-14.
- Банах, Л. С., & Банах, Л. С. (2016). Трансформація ціннісних орієнтацій молоді в умовах кризового суспільства.
- Бех, І. Д. (1998). Особистісно зорієнтоване виховання. ІЗМН, 203.
- Бех, І. Д. (2003). Виховання особистості (Кн. 2: Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади). *Либідь*, 280.
- Білюк, О. Г. (2010). Особистість викладача ВНЗ як фактор виховного впливу на розвиток морально-ціннісних стосунків зі студентами. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені ВО Сухомлинського. Серія: Педагогічні науки*, (31), 51-59.
- Богданова, Н. (2015). Естетичний чинник у структурі студентського самоврядування. *Вища освіта України*, (3), 65-70.
- Бондаренко, З. П. (2017). Соціальне здоров'я студентів у контексті розвитку волонтерства. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія: Педагогіка і психологія*, (1), 59-66.
- Бондаренко, О. Ф. (2009). Основи психології. Підручник для студентів гуманітарних вишів. *Освіта України*.
- Бусел, В. Т. (2005). Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.). ВТФ «Перун».
- Вечерок, О. М., Скальська, С. А., & Трусова, Л. В. (2020). Виховна бесіда як складова процесу адаптації іноземних студентів.
- Винничук, Р. О. (2020). Компетентнісний підхід до розвитку навичок сучасного викладача ЗВО. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 2(69), 52-56.

- Вітвицька, С. С. (2012). Особистісно орієнтоване виховання студентів у вищих навчальних закладах освіти. *Професійна педагогічна освіта: особистісно орієнтований підхід: монографія*, 50-78.
- Гладуш, В. А., & Лисенко, Г. І. (2014). Педагогіка вищої школи: теорія, практика, історія. (<http://elcat.pnpu.edu.ua/docs/pedagogikavsh.pdf>)
- Етичний кодекс Київського національного лінгвістичного університету (2021)
- Дубасенюк, О. А., & Вознюк, О. В. (2011). *Концептуальні підходи до професійно-педагогічної підготовки сучасного педагога*.
- Дурманенко О. (2016). Виховна робота у ВНЗ як чинник формування особистості майбутнього фахівця. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Педагогічні науки*, (2), 31-37.
- Єрмоленко, А. Б. (2015). Дебатні технології: педагогічна практика. *Післядипломна освіта в Україні*, 1(36), 81-85.
- Журавський, В. С., & Згуровський, М. З. (2003). Болонський процес: головні принципи входження в Європейський простір вищої освіти. *Політехніка*, 142.
- Журавський, В. С., & Згуровський, М. З. (2003). Болонський процес: головні принципи входження в Європейський простір вищої освіти. *Політехніка*, 142.
- Завгородня В.С. (2018) Бібліотечні клуби за інтересами: методичні подарі бібліотекарю в організації творчих об'єднань користувачів. ХОУНБ
- Закон України «Про освіту» (2017). <http://surl.li/moybi>
- Камишнікова Я. С. (2013). Соціологічні, психологічні та соціокультурні особливості студентського віку. *Психолого-педагогічні проблеми становлення сучасного фахівця*. (с. 169-173). Вид. центр КНЕУ
- Кифяк, П. В., Ткачук, О. В., Сидорчук, Р. І., Кнут, Р. П., & Хомко, О. Й. (2019). *Організація дискусії, як сучасної та актуальної форми викладання реанімації інтенсивної терапії* (Doctoral dissertation, Матеріали навчально-методичної конференції, 17 квітня 2019 року).
- Колісниченко, А. В., & Харицька, С. В. (2022). Проблема адаптації форм виховних заходів.

- Кондрук, І. В. (2022). Викладач-тьютор, фасилітатор у сучасному ЗВО в умовах дистанційного навчання. Editorial board, 294.
- Концепція виховання дітей та молоді у національній системі освіти (2009) . *Молодь і закон: Збірник нормативних актів і документів з проблеми виховання студентської молоді / За заг.ред. Н.І.Косаревої*. ІЗМН.
- Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України (2022). *Наказ МОН України від 06.06. 2022 № 527*.
- Костинська, М. В. (2016). Організація виховної роботи в сучасній вищій школі.
- Красуля Я.Г. (2015) Психолого-педагогічні моделі роботи кураторів з адаптації першокурсників. Агроосвіта.
- Кремень В. (2013). Педагогічна синергетика: понятійно-категоріальний синтез. *Теорія і практика управління соціальними системами*, (3).
- Кудіна, В. В., Соловей, М. І., & Спіцин, Є. С. (2007). Педагогіка вищої школи. Ленвіт.
- Лебідь, Н. К. (2012). Психологічні аспекти стресу студентів у навчальній діяльності. *Збірник статей VI Всеукр. наук. конф. «Гуманітарні аспекти формування особистості»*,(м. Львів, 27 квітня 2012 р.).ЛДУ БЖД (с.330-338).
- Макаренко А. С. (1973) Педагогічна поема. *Радянська школа*
- Макаренко, А. С . (1953). Проблеми виховання в радянській школі. *Твори: У, 7, 1953–1955*.
- Мацієвська Ю.Я. (2023). Новітні підходи до організації виховної роботи зі студентами. *Наративи сучасної України у світовій геополітиці*. (с.621-622). Вид.центр КНЛУ
- Огієнко, О. І. (2013). Акмеологічний підхід у контексті освіти дорослих. *Філософські, психологічні, аксіологічні контексти педагогічної майстерності*. <http://lib.iitta.gov.ua/6043/1.pdf>.
- Ортинський, В. Л. (2009). Педагогіка вищої школи: навч. посіб.[для студ. вищ. навч. закл.]. *Центр учбової літератури*.
- Павелків, Р. В. (2011). Вікова психологія. *Кондор*.

- Петренко, Л. М. (2010). Методика проведення круглого столу. *На допомогу керівнику ПТНЗ*, (1).
- Петрунко О.В., Дятленко Н.М. (2016). Методика викладання психологічних дисциплін у вищій школі: Навчально-методичний посібник. Київський університет імені Бориса Грінченка.
- Подоляк, Л. Г., & Юрченко, В. І. (2010). Психологія студентської групи.
- Положення про академічну доброчесність у Київському національному лінгвістичному університеті (2022)
- Положення про студентське самоврядування Київського національного лінгвістичного університету (2022)
- Примірне положення про студентське самоврядування у закладах вищої освіти України (2007)
- Рекомендації щодо психологічного забезпечення освітнього процесу в Київському національному лінгвістичному університеті в умовах воєнної агресії російської федерації проти України (2022)
- Репрезентативне соціологічне дослідження. (2021) Міністерство молоді та спорту. <https://mms.gov.ua/news/reprezentativne-sociologichne-doslidzhennya-stanovishcha-molodi-v-ukrayini-2021>
- Савчин, М. (2005). Вікова психологія. Академвидав.
- Скакун, О. Ф. (2001). Теорія держави і права. Консум, 656.
- Соловей, М. І., & Демчук, В. С. (2017). Організаційні та методичні засади виховної діяльності в Університеті. *Теоретичні питання культури, освіти та виховання*. (1). 28-38.
- Статут Київського національного лінгвістичного університету (2021).
- Тернопільська, В. І., Коломієць, Т. В., & Піонтківська, І. О. (2014). Довідник з виховної роботи зі студентами.
- Ушинський, К. Д. (1954). Про користь педагогічної літератури. *Ушинський К. Д. Твори*, (6), 33-49.

- Хілько, С. О. (2014). Фасилітативний підхід до професійної підготовки майбутніх психологів. *Психолого-педагогічне забезпечення модернізації післядипломної педагогічної освіти в умовах змін*, 26-28.
- Шапран, О. І., Шапран, Ю. П., Ігнатенко, Н. В., Хомич, Г. О., Хомич, В. Ф., Помилуйко, В. Ю., ... & Лиховид, О. Р. (2016). Сучасний психолого-педагогічний словник. *Переяслав-Хмельницький (Київська область): Домбровська ЯМ*.
- Шилін, В. В. (2021) Виховна робота в технічному ЗВО: основні підходи сучасності.
- Beyers, W., & Goossens, L. (2003). Psychological separation and adjustment to university: Moderating effects of gender, age, and perceived parenting style. *Journal of adolescent research*, 18(4), 363-382.
- Claire Miquel (2010) *Vite et Bien 2, Methode rapide*. CLE International
- Greenberg, J. S. (2002). *Comprehensive stress management*.
- Kiyasova Ra'no Malikovna, Sidiknazarova Zulfiya Mirsharapovna, Shamuratova Malika Shadjalilovna, & Amanov Alisher Kakhramonovich. (2022). Types of Interactive Methods in Teaching English to Students. *Texas Journal of Multidisciplinary Studies*, 14, 1-4. Retrieved from <https://zienjournals.com/index.php/tjm/article/view/2641>
- Litt, T. (1926). *Möglichkeiten und Grenzen der Pädagogik: Abhandlungen zur gegenwärtigen Lage von Erziehung und Erziehungstheorie*. Teubner.
- Morvan, Y., & Frajerman, A. (2021). La santé mentale des étudiants: mieux prendre la mesure et considérer les enjeux. *L'Encéphale*, 47(6), 620-629.
- Sharov, S. (2020). Analysis of the impact of social networks on youth socialization. *Virtus*, 46. 129-131.
- Soatova, S. (2023). Student self-government as a factor in the development of student leadership qualities. *Science and innovation*, 2(B9), 340-345.
- Evans V., Edwards L., & Dooley J. (2008) *Upstream*. Advanced, C1. Express Publishing

Viau, R., & Joly, J. (2001). Comprendre la motivation à réussir des étudiants universitaires pour mieux agir. *Papier présenté au 69ième congrès de l'Association Francophone pour le Savoir (ACFAS)*.

Wang, M. C., Haertel, G. D., et Walberg, H. J. (1993). Toward a knowledge base for school learning. *Review of Educational Research*, 63(3), 249-294.